بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَـٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة هود ގެ މާނަ

سُورة هود — އާޔަތުގެ ޢަދަދު (١٢٣)

الٓر ۚ كِتَـٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَـٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَـٰعًا حَسَنًا إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُۥ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾

ލަފުޒަވާ

الٓر ۚ = (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ.) ۞ كِتَـٰبٌ = މިފޮތް. އެބަހީ: މި قرآن . (ނުވަތަ މިއީ ފޮތެކެވެ.) ۞ أُحْكِمَتْ ءَايَـٰتُهُۥ = އޭގެއާޔަތްތައް حكم ގަދަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ ثُمَّ فُصِّلَتْ = ދެން تفصيل ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. بيان ވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾ = حكمة ވަންތަ خبر ލައްވާވޭ ކަލާނގެ حضرة ންވާ. ۞ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ = ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށޭމެވެ. ۞ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ = الله އަށް މެނުވީ.۞ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ = ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށްޓަކައި އެކަލާނގެ حضرة ންވާ.۞ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ = ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ އަދި އުފާވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ.۞ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ.۞ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް. ۞ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ = ދެން ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް توبة ވެރިވާ ۞ يُمَتِّعْكُم مَّتَـٰعًا حَسَنًا = އޭރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ދުނިޔޭގައި ރަނގަޅު ފަސޭހަކަމެއް ދެއްވާނެއެވެ.۞ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى = ކަނޑައެޅި ނިންމަވައިފައިވާ މުއްދަތަކަށް.۞ وَيُؤْتِ = އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ.۞ كُلَّ ذِى فَضْلٍ = ކޮންމެ ހެޔޮކަމެއްގެ ވެރިއަކަށް. (الله ގެ وجه ދެކެ އެދިގެން ކުރިއްޔާމު) فَضْلَهُۥ ۖ = އޭނާގެ ހެޔޮކަމުގައި ثواب . ۞ وَإِن تَوَلَّوْا۟ = އަދި ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.۞ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބިރުގަންނަވަމެވެ.۞ عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށް. ۞ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ = ކަލޭމެން رجوع ވުން ވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. ۞ وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެ. ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ = ކޮންމެ ކަމަކަށް މައްޗަން ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ۞ إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ۞ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ = އެމީހުންގެ މޭތައް އެމީހުން ވަށްޓާލައެވެ. (މުނާފިޤުންނާ ގުޅޭގޮތެވެ.) ۞ لِيَسْتَخْفُوا۟ مِنْهُ ۚ = އެމީހުން އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވެ ފޮރުވުމަށްޓަކައެވެ. ۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ۞

حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޭރާންތަކުން ނިވައިވާހިނދު. ۞ يَعْلَمُ = އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނެވެއެވެ.۞ مَا يُسِرُّونَ = އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަންތައް. وَمَا يُعْلِنُونَ = އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަންތަކާއި. ۞ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ = ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾ = ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١) الٓر މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ މާތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله تعالى އެވެ. މިފޮތަކީ މިއީ (އެބަހީ: މި ކީރިތި قرآن މިއީ) މިފޮތުގެ حكم ތަކާއި أمر އާއި نهي ގެ ބާވަތްތައް ކަށަވަރުވެގެންވާ ފޮތެކެވެ. ދެން ثواب އާއި عذاب ދެއްވުމުގެ ބާބުތަކުން تفصيل ކުރެވިގެންވެއެވެ. މިފޮތް ބާވައިލައްވައިގެންވަނީ حكمة ވަންތަ އަދި خبر ތަކާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެ حضرة ންނެވެ.

(٢) (އަދި رسول الله صلّى الله عليه وسلّم حديث ކުރެއްވިއެވެ.) (އެފޮތުގެ حكم ތަކާ تفصيل ވެގެންވަނީ) ކަލޭމެން الله ނޫން ފަރާތަކަށް އަޅުކަން ނުކުރުމަށް އަންގަވާފައެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިގެން ތިމަންކަލޭގެފާނީ އެކަލާނގެ حضرة ން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް ފޮނުއްވިގެންވާ نَذِيْر އެއްކަމާއި އަދި بَشِيْر އެއްކަމުގައެވެ. (އެބަހީ: ނުކިޔަމަންތެރިންނަށް ހުރިކަމުގެ عذاب ގެ ބިރުވެރި خبر ދެއްވާ އަދި ކިޔަމަންތެރިންނަށް ދެއްވާނެ ثواب ހުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ދެއްވާ ބަޔަކުކަމަށްވެސް އަންގަވާލައްވައިވެސް އެކަމެވެ.)

(٣) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި دعاء ކުރުމަށް އަންގަވައިދިން ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވުމަށްވެސް އަންގަވައިދިނެވެ. އެހެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ مدّة އަކަށް ކަލޭމެންނަށް އަރާމުކޮށްދޭނެ ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ މަރުވަންދެން ދުނިޔޭގެ ތަކެތިގައި ބޭނުންކޮށް އުޅުމުގެ فرصة ދެއްވުމެވެ.) އަދި ކޮންމެ ހެޔޮކަމެއްގެ ވެރިއަކަށް އޭގެ އެކަށީ ހެޔޮކަމަކަށް އެކަލާނގެ ދަރުމަވަންތަ ثواب ދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ قيامة ދުވަހުންނެވެ.) އަދި އެމީހުން ކިޔަމަންނުވެ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭމެންނާ ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެއެވެ. (އޭ މީސްތަކުންނޭވެ!) ބޮޑުވެގެންވާ ދުވަހެއްގެ عذاب ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނެކަމަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަމެވެ.

(٤) ކަލޭމެން އެނބުރިދާނީ، އަދި އެނބުރި ދާންވާނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٥) ދަންނާށެވެ! ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން (يعنى: مُنافق ންނާއި ބައެއްމީހުން) އެކަލާނގެއަށް ނިވައިވާންވެގެން، ވަންހަނާވާންވެގެން އެމީހުންގެ ފުއްޕާމު ދޫކުރެއެވެ. (އެބަހީ: رسول الله صلّى الله عليه وسلّم އެމީހުން ކައިރިން ވަޑައިގަންނަވާއިރު އެމީހުން ބޯ ނިވައިކޮށް ދޫކޮށް ބޯނުލައިގެން ހިނގައެވެ. އެމީހުން އެހެން އުޅުނީ އެކަލޭގެފާނަށް ނުވަތަ الله އަށް ނިވައިވާންކަމަށެވެ.) ދަންނާށެވެ! އެމީހުން އެމީހުންގެ ފޭރާމުން ނިވައިކުރައްވަންވާއިރު އެމީހުން ސިއްރުކުރާކަންތަކާއި އަދި އެމީހުން ފާޅުކުރާކަންތައްތައްވެސް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެކަލާނގެއީ ހިތްތަކުގެތެރޭގައިވާ ކަންތައްތައްވެސް ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (މިހެންވީއިރު ދެން އެކަލާނގެއަށް ނުފެންނާން ބޮނޑިއަށް އަދި ފިލަން ހިއްވަރެއްތޯއެވެ؟)

﴿ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ ٱلْعَذَابَ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُۥٓ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ كَفُورٌ ﴿٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ نَعْمَآءَ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ﴿١٠﴾

މުފްރަދާ

❁ وَمَا مِن دَآبَّةٍ = އަދި އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. (ބިންމަތީގައި) إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزْقُهَا = އެއެއްޗެއްގެ ރިޒުޤު الله حوال ވެގެންވާގޮތުން. ❁ وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا = އަދި އެއެއްޗެއް قرار ވެ ހަމަޖެހޭތަނެއް އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ وَمُسْتَوْدَعَهَا = އަދި އެއެއްޗެއް (މަރުވުމަށްފަހު) އޮންނަން ތަނަކާއި / ބޭއްވޭނެތަނަކާއި.❁ كُلٌّ = ހުރިހާކަމެއް (އެ دابّة އަކާއިބެހޭ ހުރިހާކަމެއް) ❁ فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ = ލޫޙުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ.❁ وَهُوَ ٱلَّذِى = އަދި އެކަލާނގެ އެވީ. ❁ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ = އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ.❁ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ = ހަދުވަހުގެ މުއްދަތުގައި.❁ وَكَانَ عَرْشُهُۥ = އަދި އެކަލާނގެ عرش (އެމަންޒަރު ހެއްދެވުމުގެ ކުރިން) ވިއެވެ. ❁ عَلَى ٱلْمَآءِ ފެނުގެމަތީގައި.❁ لِيَبْلُوَكُمْ = އެއީ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވައި ދެއްކެވުމަށްޓަކައި.❁ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا = عمل ކުރުމުގެ ގޮތުން ކަލޭމެންކުރެން އެންމެރަނގަޅުމީހާ ދެނެވޮޑިގެންވުމަށް. ❁ وَلَئِن قُلْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވެއްޖެއްޔާ.❁ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަކީ ދިރުވޭނޭ ބައެކެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ = މަރުވުމަށްފަހުގައި. ❁ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން ބުނާނެއެވެ.❁ إِنْ هَٰذَآ = މިނޫނެވެ. (މިކަލޭގެފާނު މިދައްކަވާ ވާހަކަ ނުވެއެވެ.) ❁ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ سحر އެއްކަމުގައިމެނުވީ.❁ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެކިބައިން ފަސްކުރައްވާނަމަ. ❁ ٱلْعَذَابَ = عذاب❁ إِلَىٰٓ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް.❁ لَّيَقُولُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ.❁ مَا يَحْبِسُهُۥٓ އެ عذاب އައުމުގައި ހިފެހެއްޓީ ކޮންއެއްޗެއްހެއްޔެވެ. / ކޮންކަމެއްހެއްޔެވެ. ❁ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ = ދަންނާށެވެ! އެމީހުންނަށް އެ عذاب އަންނަދުވަހު.❁ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން އެ عذاب އަނބުރާލެވޭނެކަމެއް ނުވެއެވެ. / دفاع ކުރެވޭނޭ ގޮތެއް ނުވެއެވެ. ❁ وَحَاقَ بِهِم = އަދި އެމީހުން ވަށައިލައިފިއެވެ. (ވަށައިގަންނާނެއެވެ.) ❁ مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٨﴾ = އެކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން މަލާމާތްކުރި ކަންތައް (އެބަހީ: عذاب އެމީހުން ވަށައިގަންނާނެއެވެ. ނުބައިކޮށްލާނެއެވެ.) ❁ وَلَئِنْ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އިންސާނާއަށް ރަހަލައްވައިފިނަމަ.❁ مِنَّا رَحْمَةً = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ ތަނަވަސްކަމެވެ.) ❁ ثُمَّ نَزَعْنَٰهَا مِنْهُ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން އެ نعمة ނަގައިގަންނަވައިފިނަމަ.❁ إِنَّهُۥ لَيَـُٔوسٌ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މާޔޫސް

މާޔޫސްވެރިއެކެވެ. ✿ كَفُورٌ ⑨ = ނާޝުކުރުވެރިޔަކު ބޮޑުމީހަކުކަމުގައި ވެއެވެ. (نعمة އަށް ނާޝުކުރުވެރި ބޮޑުމީހަކު ކަމުގައިވެއެވެ.)✿ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نَعْمَآءَ = އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް نعمة ގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ. ✿ بَعْدَ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ = އޭނާއަށް ޖެހުނު އުނދަގުލަކަށްފަހު. ✿لَيَقُولَنَّ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي = އަހުރެންގެ ކިބައިން ނުބައިތައް ދުރުވެއްޖެއެވެ.✿ إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ⑩ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހުންނާނީ އުފާވެ فخر ވެރިވެފައެވެ.✿

إجْمَالِي މާނަ

(٦) އަދި ބިންމަތީގައި حركاة ކުރާ އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއްގެ ރިޒުޤު الله حوال ވެގެންވާގޮތުން ނޫނެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއްގެ ރިޒުޤު ދެއްވުންވަނީ الله އަށް ކަނޑައެޅިފައެވެ. އޭގެ އެކަލާނގެ ހިކުމަތާ ގުޅޭގޮތަށެވެ. އަދި އެ ކޮންމެ ދިރޭއެއްޗެއް އުޅޭނެތަނާއި ވީތުވެގެންދާނެ ތަނާއި މަރުވާތަން އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި އެއްޗެއްގެ ކުރިން ހުރިހާކަމެއް، ކުރިން معلومات އެއް (އެއްޗެއްގެ ހުރިހާ ކަމެއް ލިޔެފައިވާ) ފޮތުގައި ލިޔެފައި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. (ކަލާމުގެ ދިރާ ތަކުރާރުވެސް ވެސް މިގެ ތަޅުވަންނެވެ.)

(٧) އަދި އެކަލާނގެ އީ ހަމަ ހަލާކުލެއްވެސް ދޭނެ ބިމެއްނެތި އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވީ ކަލާނގެއެވެ. އަދި (އުޑުތަކާއި ބިން ހެއްދެވުމުގެ ކުރިން) އެކަލާނގެ عرش ހުރީ ފެންމަތީގައެވެ. (އެކަލާނގެ އުޑުތަކާއި ބިމާއި އެތެރޭގައިވާ ތަކެތި ހެއްދެވީ) ކަލާނގެ އަޅުތަކުންގެ ތެރެއިން عمل ރަނގަޅުވާނީ ކާކުކަން ދެނެވޮޑިގެންވުމަށްޓަކައި އެކަލާނގެ އަޅުތަކުން ކަލާނގެ إمتحان ކުރެއްވުމަށް ޓަކައެވެ. އަދި (މާރަސޫލު الله އެވެ.) ކަލާނގެ ބުނެދެއްވާނަމަ ތިޔަބައިމީހުން މަރުވުމަށްފަހު ދިރުވާލެވޭނެކަން ކާފިރުން ދަންނަ ނުލައްވާ ކަލާނގެ ކާފިރުން ބުނާނެއެވެ. މިއީ ހަމަކަށަވަރުން ސާފު ސިحرެއް ނޫނެވެ.

(٨) އަދި ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ މުއްދަތަކަށް مدّت އަށް މާތްރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން عذاب ފަސްކުރައްވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނާނެއެވެ. އެ عذاب ފަސްކުރީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ. عذاب ފަސްކުރީ ކޮންކަމަކަށްތޯއެވެ؟ ދަންނާށެވެ! އެ عذاب އެމީހުންނަށް އަންނަދުވަހުން އެ عذاب އެމީހުންނަށް އައިސްދާނެއެވެ. އެމީހުންގެ ކިބައިން دفاع ކޮށްދޭނެ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުހުންނާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެއްޗެއްކަމަށް ނުބަލައި ފުރައްސާރަ ކުރި (އެ عذاب) އެމީހުން ވަށައިލާނެއެވެ.

(٩) އަދި މާތްރަސްކަލާނގެ حضرة ން އިންސާނާއަށް رحمة އެއްގެ ރަހަ ދައްކަވައިފިއްޔާ. (ރިޒުޤުގެ ފުޅާކަމާއި ދުނިޔޭގެ ހެޔޮކަންތައް ދެއްވައިފިއްޔާ) އޭނާ ވަރަށް ހިތްހަމަޖެހި މަޖާވެއެވެ. ދެން މާތްރަސްކަލާނގެ އޭނާގެ ކިބައިން އެކަން ނަގާލައިގެންފިއްޔާ އޭނާ އަވަހަށް އެ رحمة ނަގާލައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ މުޅިން مايوس ވެއެވެ. އަދި ނާޝުކުރުވެރިކަން ބޮޑުމީހަކުކަމުގައިވެއެވެ. الله ގެ نعمة އަށް ناشكرى ވެއެވެ.

(١٠) އަދި އިންސާނާ ދިމާވި އުނދަގުލަކަށްފަހު މާތްރަސްކަލާނގެ އިންސާނާ نعمة ގެ ރަހަ (ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމުގެ ފަސޭހަކަން) ދައްކަވައިފިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ބުނާނެއެވެ. އަހުރެންގެ ކިބައިން ނުބައިތައް ދުރުވެއްޖެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ހުންނާނީ އުފާވެ فخر ވެރިވެގެންނެވެ. (އޭނާ ބޮޑާވެ މީހުންނަށް ފަޚުރުވެރިވާނެއެވެ. الله އަށް شكر ކުރުމަކީ ހަނދާންވެސް ނުވާނެއެވެ.

إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾ فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَضَآئِقٌۢ بِهِۦ صَدْرُكَ أَن يَقُولُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ ۚ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ مُفْتَرَيَـٰتٍ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٣﴾ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ وَأَن لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَـٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَـٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

މުފްރަދާތު

إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ = ކެތްތެރިވީމީހުން ފިޔަވާ. ❁ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ = އެމީހުން ތަންނަހެވެ! އެމީހުންނަށް ހުރި ފާފަފުއްސެވުމެވެ. ❁ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١١﴾ = އަދި ބޮޑުވޭލާވާ ދަރުމައެވެ. فَلَعَلَّكَ تَارِكٌۢ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ދޫކޮށްލައްވާކަހަލަވެއެވެ.❁ بَعْضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ = ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحى ގެ ބަޔެއް. ❁ وَضَآئِقٌۢ بِهِۦ صَدْرُكَ = އަދި އެ وحى އާއިލުގެ ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްހަނިވާ. (ކަހަލަވެއެވެ.) ❁ أَن يَقُولُوا۟ = އެމީހުން ބުނުމުގެ ސަބަބުން.❁ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ = އެކަލޭގެފާނަށް ބާވައިނުލެއްވީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (ބާވައިލައްވާނެ ނަމަވެއެވެ.) ❁ كَنزٌ = خزانة އެވެ. أَوْ جَآءَ مَعَهُۥ مَلَكٌ = ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއެކު މަލާއިކަތްބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނުވީ ކީއްވެތޯއެވެ.❁ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٌ = ކަލޭގެފާނަކީ ހަމައެކަނި نذير އަކަށް ވުމެވެ. ❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله ދި ❁ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ ކަމެއްގެ މައްޗަށް = وَكِيلٌ ﴿١٢﴾ = وكيل ވޮޑިގެންވާކަލާނގެއެވެ. (ހުރިހާކަމެއް ބަލަހައްޓަވާ ކަލާނގެއެވެ.) ❁ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ❁ ٱفْتَرَىٰهُ = އެކަލޭގެފާނު އެ قرآن ހަދައިގަތީއޭ ހަދައިފީއެވެ. ❁ قُلْ فَأْتُوا۟ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ތިޔަބައިމީހުން ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ!❁ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِۦ = އެކަހަލަ ދިހަ ސޫރަތެއް.❁ مُفْتَرَيَـٰتٍ = ހަދައިގަތް ހަދައިގެން. ❁ وَٱدْعُوا۟ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން ގޮވާލާށެވެ!❁ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم = ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކުޅަދާނަވާވަރަކަށް. ❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި.❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٣﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.❁ فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكُمْ = ފަހެ އެމީހުން (އެކަމުގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ޖަވާބު ނުދީފިނަމަ.❁ فَٱعْلَمُوٓا۟ = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން ދަންނާށެވެ! ❁ أَنَّمَآ أُنزِلَ بِعِلْمِ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން (އެ ޤުރުއާން) ބާވައިލައްވާފައިވަނީ އެއީ الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުންނެވެ. (އެކަލާނގެ إِذْنَ ލެއްވުމުން.) ❁ وَأَن لَّآ إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވުމެވެ. ❁ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ = ތިޔަބައިމީހުން ފަހެ ކިޔަމަންތެރިވެ ބޯލަނބާނީހެއްޔެވެ؟ ❁ مَن كَانَ يُرِيدُ = އެދެނިވި މީހުން. ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا

= (ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން. ❁ وَزِينَتَهَا = އަދި އެތާނގެ ޒީނަތްތެރިކަމާއި.❁ نُوَفِّ إِلَيْهِمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ފުއްދައިދެއްވާހުށީމެވެ. ބަރާބަރުކޮށްދެއްވާހުށީމެވެ.❁ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا = އެމީހުން އެކަމި ތަސައްކަތުގެ ބަދަލު (ދުނިޔޭގައި ފުއްދަވާހުށީމެވެ.)❁ وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ = އަދި އެތާ އެމީހުން ގެއްލުމެއްނުލިބޭނެއެވެ. ❁ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުން ތަންތަނެވެ!❁ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ = އެމީހުންނަށް آخرة ގައި ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا النَّارُ = ނަރަކަމެނުވީ.❁ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا = އަދި އެމީހުން އެތާ (ދުނިޔޭގައި) ކުރިކަންތައް ނިކަމެތިވެއްޖެއެވެ.❁ وَبَاطِلٌ = އަދި باطل ވީއެވެ. ❁ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ = އެމީހުން ކުރަމުން ގެންދިޔަ ކަންތައް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١) ކެތްތެރިވެގެން صالح عمل ކުރިމީހުންމެނުވީއެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ފާފަފުއްސެވުމާއި ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

(١٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް ބާވައިލެއްވޭ وحى ގެ ބައެއް ކަލޭގެފާނު ދޫކުރައްވާކަހަލައެވެ. އަދި އެ وحى އާއިލައި ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު ދަތިވެގެންވާކަހަލައެވެ. އެއީ އެމީހުން މިހެން ބުނާތީއެވެ. އެކަލޭގެފާނަށް خزانة އެއް ބާވައިލެއްވުނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ނުވަތަ އެކަލޭގެފާނާއިއެކު ملائكة ން ނުވަދި ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އޭގެ جواب ގައި الله އެކަލޭގެފާނަށް وحى ކުރެއްވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ نذير އެކެވެ. ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. އަދި الله ކޮންމެކަމެއް ކުރައްވާ قائم تدبير ކުރައްވައެވެ.

(١٣) އަދި ހެއްޔެވެ! އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލައަށް قرآن އުފެއްދެވީއެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އެހެންވެއްޖެއްޔާ ހެޔޮވެގެންވާ ދިހަސޫރަތް ކަލޭމެން ނިކަން ގެނެސްބަލާށެވެ! އަދި الله ފިޔަވައި (އެކަމުގައި އެހީވުން) ކަލޭމެނަށް ކުޅަދާނަވާހާބައެކުން ގޮވާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ ނިކަން މިހެން ހަދައިބަލާށެވެ! ނުހަދާނެތެވެ!

(١٤) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭމެނަށް އިޖާބަނުދީފިއްޔާ ދަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެބާވައިލެއްވީ (އެބަހީ: قرآن ބާވައިލެއްވީ ފަހައްޓައިގެން) الله ގެ ޢިލްމާއިއެކުގައެވެ. އެކަލާނގެ إذن ފުޅާއިއެކުގައެވެ. (އަދި ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން الله މެނުވީ حقُّ إله އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ކިޔަމަންވެ ބޯލަނބާނެމީހުންނެއްޔެވެ؟

(١٥) ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ حياة އާއި އެތާނގެ ޒީނަތްތެރިކަން އެދޭމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން އެދުނިޔޭގައި ކުރާ عمل އަށް ބަދަލުގައި جزاء ދެއްވައި ހަމަ ފުއްދަވާހުށީމެވެ. އަދި އެމީހުން އެތާ އެއްވެސް عمل އެއްގެ ނިކަމެތިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.

(١٦) އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި އެމީހުންނަށް ނަރަކަމެނުވީ ނުލިބޭނެއެވެ. އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އެދުވަހުން ހުރީހަމައެކަނި ނަރަކައެވެ. އެމީހުން އެދުނިޔޭގައި ކުރި عمل ގެ ދަރުމައާ ثواب ނެތިވި باطل ވެގެން ދިޔައެވެ. (އެހެންވާންޖެހުނީ އެމީހުން ދުނިޔޭގައި عمل ކުރީ الله ގެ وجه ފުޅު އެދިގެންނުކުމުގައި ނޫނެވެ. آخرة ގެ ދަރުމައާ ثواب ނުއެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ހަމައެކަނި ދުނިޔެއެދުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)

أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِۦ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ مِنَ ٱلْأَحْزَابِ فَٱلنَّارُ مَوْعِدُهُۥ ۚ فَلَا تَكُ فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ ٱلْأَشْهَٰدُ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ أَلَا لَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٨﴾ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٩﴾

ތަރުޖަމާ

أفمن كان على بيّنةٍ = دليل އެއްގެމަތީގައިވާ މީހާ. ❁ مّن رّبّه = އޭނާގެ ربّ ގެ حضرة ން.❁ ويتلوه = އަދި އެކިޔަވާ. އެ قرآن ކިޔަވައިދެއްވާ. ❁ شاهدٌ مّنهُ = އެކަލާނގެ حضرة ންވާ ހެކިވެރިޔަކު. (جبريل) ❁ ومن قبله = އަދި އޭގެކުރީގައިވެއެވެ.. ❁ كتبُ موسىٰ = موسى (عليه السّلام) ގެ ފޮތް (توراة)❁ إمامًا ورحمةً = އިމާމެއްކަމުގައްޔާއި رحمة އެއްކަމުގައި.❁ أولٰٓئك يؤمنون به = އެމީހުން (އޭރުތިބި بنى إسرائيل ން) އެއަށް އީމާންވެއެވެ. (އެބަހީ: އެ قرآن ނުވަތަ މި أمّة ގެ نبى އާ ތަބާވެއެވެ.)❁ ومن يكفر به = އެއަށް (قرآن އަށް ނުވަތަ نبى الله صلّى الله عليه وسلّم އަށް) ކާފަރުވެއްޖެމީހާ.❁ من الأحزاب = އެންމެހައި ޖަމާޢަތްތަކުގެތެރެއިން ވެސް. (އެންމެހައި دين ތަކުގެތެރެއިން.) ❁ فالنّار موعده = ފަހެ އަލިފާނަކީ وعد ކުރެވިފައިވާ ތަނެކެވެ. އަލިފާނެވެ. ❁ فلا تك في مرية منه = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެކަމުގައި (އެ قرآن ގައިވާ ޝައްކުވާހާލަތުގައި ނުވާށެވެ!❁ إنّه الحقّ من رّبّك = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ حقّ އެވެ.❁ ولكنّ أكثر النّاس = ނަމަވެސް ގިނަމީސްތަކުން. ❁ لا يؤمنون ﴿١٧﴾ = އީމާން ނުވެތެވެ. / ޤަބޫލުނުކުރެތެވެ.❁ ومن أظلم = އަދި އަނިޔާވެރިކަން ބޮޑީ ކާކުހެއްތޯ؟❁ ممّن افترىٰ = ހަދައިގަތް މީހާއަށްވުރެ.❁ على الله كذبًا = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގެއް. ❁ أولٰٓئك يعرضون = އެމީހުން ހުށަހެޅިގެންވެއެވެ.❁ على ربّهم = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة އަށް.❁ ويقول الأشهٰد = އަދި ހެކިވެރިން ބުނާނެއެވެ. (އެބަހީ ملائكة ބުނާނެ ނުވަތަ رسول ބުނާނެއެވެ.)❁ هٰٓؤلآء الّذين كذبوا = މިއީ ދޮގުހެދި މީހުންނެވެ.❁ على ربّهم = އެމީހުންގެ ربّ ގެމައްޗަށް.❁ ألا = ދަންނާށެވެ! لعنة الله على الظّلمين ﴿١٨﴾ = އަނިޔާވެރިންގެމައްޗަށް الله ގެ لعنة ހުއްޓެވެ.❁ الّذين يصدّون = އެއީ ހުރަސްއަޅާ މީސްތަކުންނެވެ.❁ عن سبيل الله = الله ގެމަގު.❁ ويبغونها عوجًا = އަދި އެމީހުން އެމަގު

ގުދުރާތް ބަދަލުކުރަންއުޅޭ.۞ وَهُم بِٱلْأَخِرَةِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން آخرة އަށް. هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٩﴾ = އެމީހުން ކާފަރުވެގެންވެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٧) އަޑުވަރު އެމީހާގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބަޔާންވެގެންވާ دليل އެއްގެމަތީގައިވާމީހާ ފަދަހެއްތޯ؟ (އެބަހީ: މިފަދަމީހާއާއި ހަމައެކަނި ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުމާއި އޭގެ ޒީނަތް އެދިގެން މަސައްކަތްކުރިމީހާއާ ދެމީހުން ހަމައެއްވަރުހެއްތޯ؟ އެއްވަރުނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.)

ދެންވަރު އެމީހާގެ رَبُّ ގެ حضرة ން ބަޔާންވެގެންވާ دليل ގެމަތީގައިވާ މީހަކީ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. އަދި އެބަޔާންވެގެންވާ دليل ކިޔަވާ ވިދާޅުވެދެއްވުމަށް އެކަލާނގެ حضرة ންވާ شاهد އަކު ވެއެވެ. ކިޔަވައިދެއްވާނެއެވެ. (އެއީ جبريل عليه السّلام އެވެ.) އަދި އޭގެކުރީގައި موسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި ފޮތްވެއެވެ. އެފޮތްވެސް جبريل عليه السّلام ކިޔަވާ ވިދާޅުވެދެއްވިއެވެ. އެފޮތް ބާވައިލައްވާފައިވަނީ ތައުރާތު މީސްތަކުންނަށް إمام އެއްކަމުގައްޔާއި رحمة އެއްކަމުގައެވެ. އަދި އެމީހުން އޭގެމައްޗަށް إيمان ވެއެވެ. (އެބަހީ: ތައުރާތު بني إسرائيل ން އޭގެމައްޗަށް އީމާންވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި މި ނަބިއްޔާގެ ސިފަކުރެވި ބަޔާންވެގެންވެއެވެ. އަދި އެ قرآن އަށް ނުވަތަ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް كافِرُ ވެއްޖެއްޔާ ފަހެ އެމީހާގެ ޖާގައަކީ قيامة ދުވަހުން ނަރަކައެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެ قرآن އާދޭތެރޭ ޝައްކެއްގައިވާމީހެއްކަމުގައި ނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެ قرآن އަކީ ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ حقّ އެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް ގިނަމީހުން އީމާން ނުވެއެވެ. ތެދުނުކުރެއެވެ. (މިއާޔަތުގެ މާނަ ގިނަގޮތްގޮތަށް ދިރާސާވެގެންވެއެވެ. މިއީ ޚުލާޞާގޮތެވެ.)

(١٨) އަދި اللّه ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގަތް މީހަކަށްވުރެ ވަކިން އަނިޔާވެރިކަންބޮޑު ކާކުހެއްތޯ؟ (އެބަހީ: އެއަށްވުރެ ބޮޑު އަނިޔާވެރިއަކު ނުވެއެވެ.) އެފަދަމީހުން قيامة ދުވަހުން اللّه تعالى ގެ حضرة އަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة އަށް ހުށަހެޅޭނެއެވެ. އަދި ހެކިދެއްވާ ބޭކަލުން (ملائكة ބޭކަލުން ނުވަތަ رسول ބޭކަލުން) ވިދާޅުވާނެއެވެ. މިމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ رَبُّ ގެ މައްޗަށް ދޮގުހެދިމީހުންނެވެ. (މިއީ އަނިޔާވެރިންނެވެ.) ދަންނާށެވެ! އަނިޔާވެރިންގެ މައްޗަށް اللّه ގެ لعنة ހުއްޓެވެ.

(١٩) އެމީހުންނަކީ اللّه ގެ މަގު ހިފަހައްޓާ ބަންދުކުރިމީހުންނެވެ. އަދި އެމަގު ގުދުރާތް ބަދަލުކުރަން އެދޭމީހުންނެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުންވެސް آخرة އަށް ކާފަރުވެގެންނެވެ.

أُو۟لَـٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ۘ يُضَـٰعَفُ لَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۚ مَا كَانُوا۟ يَسْتَطِيعُونَ ٱلسَّمْعَ وَمَا كَانُوا۟ يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ وَأَخْبَتُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُو۟لَـٰٓئِكَ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ ۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ أَن لَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾

ތަރުޖަމާ

أُو۟لَـٰٓئِكَ لَمْ يَكُونُوا۟ = އެމީހުން ނުވެއެވެ. مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި ނުކުޅެދުންތެރިކުރުވާން

ބަޔަކުކަމުގައި. ✽ وَمَا كَانَ لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ. ✽ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި. ✽

مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރާވެރިއަކު. يُضَـٰعَفُ لَهُمُ ٱلْعَذَابُ = އެމީހުންނަށް عذاب ދެގުނަކުރެވޭނެއެވެ.

✽ مَا كَانُوا۟ يَسْتَطِيعُونَ = އެމީހުންނަށް ކުޅެދެނުނުވިއެވެ. ✽ ٱلسَّمْعَ އަޑުއެހުން (حقّ ބަސް އަޑުއެހުން.) ✽

وَمَا كَانُوا۟ يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ = އަދި (حقّ އެއްޗެއް) ފެންނަބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ. ✽ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ

= ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ. ✽ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތައް ހަމަގައިމު ގެއްލުންވެއެވެ. ✽

وَضَلَّ عَنْهُم = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެން ހިނގައްޖެއެވެ. ✽ مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ = އެމީހުން

ދޮގުހަދަމުންދިޔަކަމުގައިވި ތަކެތި (އަޅުކަންކުރި ބުދުތަކެއް) ✽ لَا جَرَمَ = ތެދު حقّ އެކެވެ. ✽ أَنَّهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ =

ހަމަކަށަވަރުން آخرة ގައި އެމީހުންނީ. ✽ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ = އެންމެބޮޑަށް ގެއްލިހަލާކުވެގެންވާ

މީހުންނެވެ. ✽ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާންވި މީހުން ✽ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّـٰلِحَـٰتِ = އަދި صالح

عمل ކުރި. ✽ وَأَخْبَتُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް توبة ވެ ދަށުވެތިވި. ✽ أُو۟لَـٰٓئِكَ =

އެމީހުންނީ. ✽ أَصْحَـٰبُ ٱلْجَنَّةِ = ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. ✽ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ = އެމީހުން

ދެމިތިބޭނީ ހަމައެތާގައެވެ. ✽ ✽ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ = ދެބައިގަނޑުގެ (ކާފިރުބައިގަނޑާ مؤمن ބައިގަނޑުގެ)

މިސާލަކީ. ✽ كَٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْأَصَمِّ = ކަނު އަނދިރި އަދި ބިހިރި މީހާއި. ✽ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ =

ފެނުންތެރިޔާ އަދި އަޑުއިވޭ މީހާއި ދެމީހުންގެ މިސާލެވެ. ✽ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا = މިސާލުގައި ދެމީހުން

އެއްވަރުވާނެހެއްޔެވެ؟ ✽ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ = ކަލޭމެން نصيحة ލިބިގަންނަން ނުވަނީ ހެއްޔެވެ؟ ✽ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا

نُوحًا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން (رسول ކަމުގައި) ތިމަންރަސްކަލާނގެ نوح (عليه السّلام) ފޮނުއްވީމެވެ. ✽ إِلَىٰ

قَوْمِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް. ❁ إِنِّي لَكُمْ = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް ❁ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾ = ބަޔާންވެގެންވާ نذير އެކެވެ. (ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބާކަލެކެވެ. އެއީ اللّٰه ގެ އަމުރުފުޅުތަކަށް ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް ދޭއްވާފުޅުވަރުން ނަރަކައިގެ އަޒާބު ހުންނާނެކަމުގެ خبرއެވެ.) ❁ أَن لَّا تَعْبُدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށޭ (އެންގެވުމަކީވެ.) ❁ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ = اللّٰه އަށްމެނުވީ. ❁ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ބިރުގަންނަވަމެވެ. ❁ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٢٦﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް އަތުވެދާނެ ދުވަހަކަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٢٠) އެމީހުން (ދުނިޔޭގައި!) އެމީހުންނަށް ބިރުވެރިކަމެއް (اللّٰه) ނުކުރެއްވިއިރު ނުލިބޭނެއެވެ. އަދި اللّٰه ފިޔަވައި (قيامة ދުވަހުން) އެމީހުންނަށް އެހީތެރިއަކު ނުވާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ގެ ބޮޑުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް حقّ ބަސް އަހާލަން ކެރޭނެއެވެ. އަދި حقّ އެއްޗެއް ފެންނާނެ ބަރުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٢١) އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ نفس ގެއްލި ނަގައިފިމީހުންނެވެ. ގެއްލުވައިލި މީހުންނެވެ. އަދި އެމީހުން ދޮގުހަދާ ކަލާކަމެއްގެ (ބުދުތައް) އެމީހުންގެ ކިބައިން ގެއްލިގެންދިޔައެވެ.

(٢٢) ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ آخرة ގައި އެންމެބޮޑަށް ގެއްލިގަތްމީހުންނެވެ. عجائب އެއްނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ حقّ ކަމެކެވެ.

(٢٣) (އެމީހުންގެ ދުނިޔޭގެ) އީމާންވެގެން صالح عمل ކޮށް އަދި އެމީހުންގެ رَبّ އަށް توبة ވެ ބިރުވެތިވީމީހުން ދެކެވެ. އެމީހުން އެއީ ސުވަރުގޭގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ހަމަ އެތާ ދެމިހުންނާނެއެވެ.

(٢٤) ދެބައިގަނޑުގެ މިސާލަކީ – އެބަހީ: ކާފިރުބައިގަނޑާއި مؤمن ބައިގަނޑުގެ މިސާލަކީ، ކަނު އަދި ބީރުވެރިއާ ފެނުނު އަދި އަޑުއަހާމީހާ ފަދައެވެ. މިދެމީހުން ފަދަ މިސާލުގެ ގޮތުން ހަމަހަމަވާނެތޯއެވެ؟ (ހަމަހަމަ ނުވާނެކަން ކަށަވަރެވެ.) ކަލޭމެން ފަދަ نصيحة ލިބިގަންނަހުށީމުހެވެ.

(٢٥) އަދި ހަމަކަށަވަރުން نُوح (عليه السّلام) رسول ކަމުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم އަށް ފޮނުއްވީމެވެ. (އެކަލޭގެފާނު قوم އަށް ވިދާޅުވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނީ ކަލޭމެންނަށް نذير އެކެވެ. (ބިރުވެރިކަމުގެ خبر ދެއްވާ ބާކަލެކެވެ.)

(٢٦) އެއީ اللّٰه ފިޔަވައި ފަރާތަކަށް ކަލޭމެން އަޅުކަން ނުކުރާށޭ (މިފަދައިން އެންގެވުމަކީވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ވޭންދެނިވި عذاب އެއް ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަތުވެދާނެ ދުވަހަކަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަމެވެ. اللّٰه ފިޔަވައި ފަރާތަކަށް އަޅުކަންކުރާމީހާ މިބާ عذاب حقّ ވާނެއެވެ.

فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِىَ ٱلرَّأْىِ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍۭ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِۦ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾ وَيَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَمَآ أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَٰقَوْمِ مَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾

ލަފްޒީ މާނަ

فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ދެން ބޮޑުންނުތަ ބޭޖިމި ކާފަރުން ދަންނަވިއެވެ.۞ مِن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ.۞ مَا نَرَىٰكَ = އަހުރެމެންނަށް ކަލޭގެފާން ނުފެނެއެވެ.۞ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا = އަހުރެމެންނާއި ފަދަ آدم ގެ ދަރިއަކުކަމުގައި މެނުވީ.۞ وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި تبع ވެވުނުން އަހުރެމެންނަށް ނުފެނެއެވެ. إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا = އެމީހުން އެއީ އަހުރެމެންގެތެރެއިންވާ އެންމެދެރަ ދަރަޖައިގެ މީހުންނަކަމުގައި މެނުވީ.۞ بَادِىَ ٱلرَّأْىِ = رأي ފުރަތަމަ ފެނުމުން ވާގޮތުންނެވެ. (ހުރިހާކަމެއް ނުބަލައި ފެނުނުގޮތެވެ.) ۞ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށްވުރެން ކަލޭމެންނަށް ވާ އަހުރެމެން ނުފެނެއެވެ.۞ مِن فَضْلٍ = އެއްވެސް މާތްކަމެއް.۞ بَلْ = އަދި ޔަޤީނުންނެވެ؟۞ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ ﴿٢٧﴾ = ކަލޭމެންނަކީ ދޮގު މީހުންނަކަމުގައި އަހުރެމެންނަށް ހީވޭ ތިމާއި ދޮގުވެރިންކަމުގައެވެ.۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ.۞ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ކިޔާން خبر ދީބަލާށެވެ! إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = ތިމަންކަލޭގެފާނު علم އާއި معرفة ދެނިކަމެއްގެ މަތީގައި ވާނަމާ.۞ مِّن رَّبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން.۞ وَءَاتَىٰنِى = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އަތުވެއި ވާނަމާ رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِۦ = އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއް(އެބަ ނަބީކަމެވެ.)۞ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ = އަދި އެ رحمة ކަލޭމެންނަށްވުރެން އަނދިރިވެފައިވާ.۞ أَنُلْزِمُكُمُوهَا = ތިމަންކަލޭގެފާން ކަލޭމެންނަށްވުރެން އެ رحمة لاَزِمُ ކުރަންވީހެއްވެ. (ކުރެވޭނެހެއްވެ؟)۞ وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެ رحمة ނާރުހުން ނުރުހިގެންވާ حال.۞ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ ތިމަންނާގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.۞ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ﷺ = އެކަމުގެ މައްޗަކަށް (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވައިދިނުމުގެ މައްޗަކަށް.) ތިމަންނަށް ކަލޭމެންގެ ކިބައިން މުދަލެއް ނުއެދެމެވެ.۞ إِنْ أَجْرِىَ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۚ = الله ގެ حضرة އަށްމެނުވީ.۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާން ނުވެއެވެ.۞ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۚ = އީމާންވީ މީހުން ދުރުކޮށްލާ މީހަކަކުގައި.۞ إِنَّهُم

مُّلَٰقُواْ رَبِّهِمۡ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ رَبُّ އާއި ބައްދަލުކުރާނޭ ބަޔެކެވެ.۞ وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمۡ = އަދި އެކަމަކު ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެން ދެކެނީ. قَوۡمٗا تَجۡهَلُونَ ﴿٢٩﴾ = جاهل ނުދަންނަ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.۞ وَيَٰقَوۡمِ = އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ.! مَن يَنصُرُنِي = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް نصر ދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ مِنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން (اللّه عقوبة އާއި ދެއްވައިފިނަމަ.) ۞ إِن طَرَدتُّهُمۡۚ ތިމަންކަލޭގެފާނު އެމީހުން ދުރުކޮށް ފައްސަވައިފުމުގެ ސަބަބުން ۞ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾ = ކަލޭމެންވެސް نصيحة ލިބިގަންނަނުވާނެހެއްޔެވެ؟ ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٧) ފަހެ އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ބޮޑެތިންނަށް ބެލެވި ކާފަރުން ބުންޏެވެ. (އޭ نوح އެވެ!) ކަލޭގެފާނީ ހަމަ އަހަރެމެންނާހަމަ آدم ގެ ދަރިއަކުކަމުގައިމެނުވީ އަހަރެމެން ނުދެކެމުއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވީ މީހުންނަކީ އަހަރެމެންގެ ތެރޭގައިވާ އެންމެ ދަށް ދެރަ އަދި ބޮޑުތާ رَأْيُ ގެގޮތުން ހުދުހަނާކަމެއް ނެތް ބައަކުކަމުގައިމެނުވީ އަހަރެމެން ނުދެކެމުއެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެމައްޗަށް ކަލޭމެންގެ ފަޟީލަތެއް އިތުރު މާތްކަމެއްވާކަމަކަށް އަހަރެމެން ނުދެކެމެވެ. އަދި ޔަޤީނުންހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންނާމެދު އަހަރެމެންނަށް ހީވަނީ ކަލޭމެންނަކީ ދޮގުވެރިންނަށްވުމުގައެވެ.

(٢٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން علم އާއި مَعْرِفَة ލިބިވަޑައިގެން ވަޙީގައިވާއިރު އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އެކަލާނގެ حضرة ން رحمة އާއި އަރިސްކޮށްފައި يعني: نبى ކަމާއި رسول ކަން އަރިސްކޮށްފައި އަދި އެ رحمة ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އަނދިރިވެ ވަންހަނާވެފައިވުމާއި އެކު ކަލޭމެން އެކަމަށް ނުރުހިއްޖެ حال ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އެކަން لاَزِمُ ކުރަންވީހެއްޔެވެ؟ (އެކަން އެހެން ނުވާނެއެވެ. އަދި ޔަޤީނުންހެއްޔެވެ؟ اللّه ނިޔާކުރައްވާނެދެން ކަލޭމެންގެ ކަންތައް اللّه އާއި وكيل ކުރަމެވެ.)

(٢٩) އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު رسول ކަން ކަލޭމެންނަށް އިއްވުމުގެ މައްޗަށް އެއްވެސް މުދަލެއް (أجُور އެއް) ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ނުއެދެމެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ވާކަށް ކަނޑައެޅި اللّه ގެ حضرة ގައެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ އީމާންވެގެންފައިވާ މީހުން ދުރުކޮށް ފައްސަވައިލާނޭ ކަމެއްނުވެއެވެ. އެމީހުންނީ ربّ އާއި ބައްދަލުކުރާނޭ ބަޔެކެވެ. އަދި ޔަޤީނުންހެއްޔެވެ؟ އެހެންނަމަވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވަނީ ކަލޭމެންނީ ހަމަ جاهل ނުދަންނަ ބަޔަކުކަމުގައެވެ.

(٣٠) އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު އެމީހުން يعني: إيمان ވެރިން ފަހައްސާ ދުރުކޮށްލިއްޔާ اللّه ގެ حضرة ން عقوبة އާއި އަރުވައިލައްވާނަމަ ދޭން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް نصر ދީ ވާހަކަދޭނީ ކާކުހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެން ފަހެ އެއްކޮށް ވިސްނާ نصيحة ލިބިގަންނަނުވާނެހެއްޔެވެ؟

وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّى مَلَكٌ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّىٓ إِذًا لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝٣١ قَالُوا۟ يَٰنُوحُ قَدْ جَٰدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٣٢ قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ۝٣٣ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۝٣٤ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَعَلَىَّ إِجْرَامِى وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ۝٣٥

ލަފުޒުވާ

وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް ވިދާޅުނުވާނަމެވެ. عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި الله ގެ خزانة ތަކެއް ވެއެވެ. ۞ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކަށް غيب އެއް ނޭނގެއެވެ. ۞ وَلَآ أَقُولُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާނަމެވެ. ۞ إِنِّى مَلَكٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ މަލާއިކަތެކޭ. ۞ وَلَآ أَقُولُ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާނަމެވެ. ۞ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ أَعْيُنُكُمْ = ކަލޭމެންގެ ލޮލުކަމަށް އެމީހުންނަކީ ދެރަބަލަހައްޓާމީހުން ދެކޭމީހުންނަށް. ۞ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا = الله އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުދެއްވާނެއޭ. (އިލާހަކަށް ނުދެއްވާނެއޭ) ۞ ٱللَّهُ أَعْلَمُ = الله ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑަށެވެ. ۞ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިވާކަމެއް. ۞ إِنِّىٓ إِذًا = އެހެންވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވާނީ. ۞ لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝٣١ = އަނިޔާވެރިންގެ ތެރެއިންކަން يقين އެވެ. ۞ قَالُوا۟ يَٰنُوحُ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ نوح އެވެ. ۞ قَدْ جَٰدَلْتَنَا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ جدل ކުރެއްވިއެވެ. ۞ فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ جدل ގިނަކޮށް ކުރެއްވިއެވެ. ۞ فَأْتِنَا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާށެވެ! ۞ بِمَا تَعِدُنَآ = ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނަށް وعد ކުރައްވާ (عذاب) ۞ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ۝٣٢ = ކަލޭގެފާނު ތެދުވެރިންގެ ތެރެއިން ވާނަމަ. ۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ = އެ عذاب ކަލޭމެންނަށް ގެނެސްދެއްވާނީ ހަމައެކަނި الله އެވެ. (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވުމުން.) ۞ إِن شَآءَ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާއެވެ. ۞ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ۝٣٣ = އަދި ކަލޭމެން ނުކުޅެދުވައިދޭމީހުން ބަޔަކުކަމުގައި ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ۞ وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِىٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ نصيحة ވެސް ކަލޭމެންނަށް މަންފާ ނުކުރާނެއެވެ. ۞ إِنْ أَرَدتُّ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ހިތްވަރުކޮށް. ۞ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދިނުމަށް. ۞ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ = الله އެދިވޮޑިގެންވާނަމަ. ۞ أَن يُغْوِيَكُمْ = ކަލޭމެން މަގުފުރައްދަވާ ސިފައިގެން އެއްވެސް ކަމެއް ނުވާނެއެވެ. ۞ هُوَ رَبُّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رب އަކީ އެކަލާނގެއެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ

تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ = އަދި ކަލޭމެން އެނބުރި رجوع ވާންވާނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ أَمْ يَقُولُونَ = ނުވަތަ އެމީހުން (مكّة ގެ مشرك ން) ބުނަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ = އެކަލޭގެފާނު އެބަހީ مُحَمَّد ގެފާނު نوح (عليه السّلام) ގެވާހަކަ ނުވަތަ އެ قرآن ހަދައިގެން ގެންނެވީއެވެ. ۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ۞ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ހަދައިގެން އެވާހަކަ ނުވަތަ އެ قرآن ގެނައިކަމުގައިވަންޏާ. ۞ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي = (އެކަމުގެ) ފާފަ އޮންނާނީ ހަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނަށެވެ.۞ وَأَنَا۠ بَرِيٓءٌ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ. مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތަކުގެ ފާފައިން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٣١) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަތުގައި الله ގެ خزانة ތަކެއްވާކަމަށް ކަލޭމެންނަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅުނުވާނަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަކީ غيب ނޭނގޭއެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނީ ހަމަކަށަވަރުން މަލާއިކަތެއްކަމަށް ވިދާޅެއްނުވާނަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ލޯތަކަށް އެމީހުންނަކީ މާދަރަކަމުގައި ދެކެވޭ މީހުން – އެބަހީ: إيمان ވެރިޔުންނަށް - الله އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުދެއްވާނެއެއްކަމެއްވެސް ތިމަންކަލޭގެފާނު ވިދާޅެއް ނުވާނަމެވެ. އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައިވާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ހަމަ الله އެވެ. އެހެން ހަދައިފިއްޔާ (އެބަހީ: ހިތާމަވި މީހުން ދުރުކޮށް ފުރައްސާރަކޮށްފިއްޔާ އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ނުލިބޭނެއޭ ބުނެފިއްޔާ) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވާނީ އަނިޔާވެރިންގެތެރެއިންކަމަށެވެ.

(٣٢) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ نوح އެވެ! ކަލޭގެފާނު އަޅުގަނޑުމެންނާ جدل ކުރައްވައިފީމުއެވެ. އަދި جدل ވަރަށްގިނައިން ކުރައްވައިފީމުއެވެ. ފަހެ އަޅުގަނޑުމެންގެ އަރިހަށް އަންނާނެކަމަށް ތިޔަވިދާޅުވާ އަދި وعد ކުރައްވާ އެއީ يعني: عذاب އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ގެނެސްދެއްވާށެވެ! ކަލޭގެފާނީ ތެދުވެރިއަކު ކަމުގައިވަންޏާއެވެ.

(٣٣) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެ عذاب ކަލޭމެންނަށް ގެންނަވާނީ ކަންކަމަކަށް ހަމަ الله އެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅު ގެންނަވާނަމައެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ދެން އެ عذاب އޭގެން دفاع ކޮށް އެކަލާނގެ ނުކުޅެދުއްވާނޭމީހުން ބަލިކަށްނުވާނެއެވެ.

(٣٤) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް نصيحة ދެއްވުން قصد ކުރެއްވިޔަސް الله ކަލޭމެން ގުމުރާހުކުރެއްވުން އިރާދަކުރައްވައިފިނަމަ އިރާދަފުޅު ވަމުންނަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ نصيحة ން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެކަލާނގެއީ ހަމަކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެން رجوع ވާންވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٣٥) (الله ވަހީ ކުރައްވައިފިއެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުން يعني: مكّة ގެ مشرك ން އެބުނަނީ އެކަލޭގެފާނު يعني: محمّد ގެފާނު نوح ގެފާނުގެ ވާހަކަ އާދަމީ އެކުލަވައިގެން އަދި އެ قرآن އާއި نُوح (عليه السّلام) ގެވާހަކަ އެކަލޭގެފާނު ހަދައިގެން ގެންނެވިކަމަށްހެއްޔެވެ؟ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ހަދައިގެން ގެންނެވި އެ قرآن ހަދައި އެޗީތު الله އަށް نسبة ކުރިނަމަ އެކަމުގެ ކުށް އަދި ފާފަ އޮންނާނީ ހަމަ ތިމަންކަލޭގެފާނަށެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ފާފައިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ބަރީއަވެގެންވެއެވެ.

وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾ وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِۦ سَخِرُوا۟ مِنْهُ ۚ قَالَ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ وَمَنْ ءَامَنَ ۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٤٠﴾

ލަފުޒީ މާނަ

وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ = އަދި نوح عليه السّلام އަށް وحى އިއްވުނުއެވެ.۞ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ = ހަމަކަށަވަރުން އީމާން ނުވާނެއެވެ.۞ مِن قَوْمِكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ން.۞ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ = ހަމަކަށަވަރުން (މިހާރު) އީމާންވެއްޖެ މީހުންނޫނީ.۞ فَلَا تَبْتَئِسْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ހިތާމަ ނުކުރައްވާށެވެ! ނުބައިމީހުން ކުރާކަމަކަށް ދެރަނުވާށެވެ!۞ بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ = އެމީހުން ކުރަމުންދިޔަ ކަންތައްތައް.۞ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނައުކާ ހައްދަވާށެވެ!۞ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބައްލަވައި أمر ކުރައްވާގޮތުގެމަތިން.۞ وَلَا تُخَٰطِبْنِى = އަދި ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި مخاطب ނުކުރައްވާށެވެ!۞ فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ = އަނިޔާވެރިވި މީހުންނާމެދު.۞ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން غرق ކުރެވޭނޭ ބައެކެވެ. غرق ވާނޭ ބައެކެވެ.۞ وَيَصْنَعُ ٱلْفُلْكَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ނައުކާ ހައްދަވަމުންދެއްވިއެވެ.۞ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ = އަދި ޖަމާޢަތެއް ބަލަމުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކައިރިން ފާއިތުވާއިރު.۞ مِّن قَوْمِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ ތެރެއިން. سَخِرُوا۟ مِنْهُ = އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރިއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ إِن تَسْخَرُوا۟ مِنَّا = ކަލޭމެން އަހަރެމެންނަށް މަލާމާތްކުރަނީނަމަ.۞ فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެންވެސް ކަލޭމެންނަށް މަލާމާތްކުރާނަމެވެ.۞ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ = ކަލޭމެން މަލާމާތްކުރާފަދައިން. فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހެ ނިކަންމުޅި ކަލޭމެންނަށް އެނގޭނެއެވެ. އެނގިގެންދާނެއެވެ.۞ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ = އެއްޗަކު عذاب އައިސް ހަލާކުކުރާ.۞ تُخْزِيهِ = އެމީހަކު ފުރައްސާރަ ނިކަމެތިކޮށްލާ.۞ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ = އަދި އެމީހަކަށް ވައްތަރު ވަރިވާނެ.۞ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٩﴾ = دائمى عذاب އެއް. (އެއީ ނަރަކައިގެ عذاب އެވެ.) ۞ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمْرُنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު ފޮނުވައިގަތުމަށް ވަގުތު އައިސްފައިވާއިރުގައި. (ޢަޒާބުގެ)۞ وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ = އަދި ދުނިޔެ ފެން އަރައިގެންދިޔައެވެ. (ފެން ގަދަވެއްޖެއެވެ.)۞ قُلْنَا ٱحْمِلْ فِيهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ نُوح (عليه السّلام) وحى

ކުރެއްވީމެވެ. އޭގައި އުފުއްލަވާށެވެ! (އެކަށޭގަނޑު އަރުވާށެވެ!) ❁ مِن كُلِّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ = ކޮންމެ (ބާވަތަކުން) ޖޯޑުޖޯޑު ވާގޮތަށް ދެއްޔެ. ❁ وَأَهْلَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއި. ❁ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ = އެމީހުންގެމައްޗަށް (ހުކުމުގެ) ބަސްފުޅު އިސްވެގޮސްފައިވާ މީހުންނެވެ. ❁ وَمَنْ ءَامَنَ ۚ = އަދި إيمان ވެރިވެއްޖެމީހުންނާއި. ❁ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އީމާންވެގެންނުވެއެވެ. إِلَّا قَلِيلٌ ⟨٤٠⟩ = ދަރިރި މަދު ބަޔަކުމެނުވި. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٣٦) އަދި نوح (عليه السّلام) އަށް وحي އިއްވެވުނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންކުރެ މިހާރު އީމާންވެއްޖެމީހުން ފިޔަވައި ދެން އެހެންމީހަކު ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ އީމާންނުވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަމާ ކަންބޮޑުވެ ކަލޭގެފާނު مايوس ވެވަޑައިގެން ހިތާމަފުޅު ނުކުރައްވާށެވެ!

(٣٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބެއްލެވުމާއި أمر ފުޅާއެއްގޮތަށް ކަލޭގެފާނު ނައުކާވު ހައްދަވާށެވެ! އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުންނާއިމެދު (مشرك ންނާއިމެދު) ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި مخاطب ކުރައްވައި ބަސްފުޅު ވިދާޅުނުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކީ غرق ވެގެންދާނޭ ބައެކެވެ.

(٣٨) އަދި އެކަލޭގެފާނު ނައުކާވު ހައްދަވަމުންދިޔައެވެ. (އެއީ އެއްގަމުގައެވެ. ކޮޅު ވަރުބޮޑުގައެވެ.) އަދި ކަރުގެ ބޮޑެތިމީހުން އެކަލޭގެފާނު (ނައުކާވު ހައްދަވާތީ) ކައިރިންފާއިތުވަނިކޮށް މަލާމާތްކުރެއެވެ. (އެމީހުން ބުނަކުރުގައެވެ. މިހާރު نبي ކަން ދޫކޮށްލައްވާފައި ވަޑާންކުރުމަށްވީތޯއެވެ. އަދި ތިޔަ ނަމުގެ ތިޔަކީ އެއްގަމުގައިދުއްވާ ނަވެއްތޯއެވެ. އެހެންނަމަވެސް މޫދުވީ ހިސާބެއް ނެތިގެއެވެ. މިއީ މަލާމާތަށް އެމީހުންބުނާ ބައްޔެއްކަމުގައިވީއެވެ.) އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ޖަވާބުދެއްވައެވެ. ކަލޭމެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަލާމާތްކުރަންޏާ އަހުރެމެންވެސް ކަލޭމެން ތިޔަ މަލާމާތްކުރާގޮތަށް ކަލޭމެންނަށް މަލާމާތްކުރާނަމެވެ.

(٣٩) އަދި ނިކަންނުކުތުމުން ދެރަނިކަމުގައިވާ عذاب އެއް އަންނާނޭކަމާއި ކަލޭމެންނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް (آخرة ދުވަހުން) ނިރަކައިގެ دائمى عذاب އެއް އަންނާނެ ކަމަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ.

(٤٠) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުޅު އައިސްދިޔުމުން ތަނޫރާ އުނދުނުތެރޭން (ބަދިގެ ހަކަ ފެނުން) ފެން އަރައިގަތުމުން. ތިމަންރަސްކަލާނގެ (އެކަލޭގެފާނަށް) އަންގަވައިފީމެވެ. ކޮންމެ ދިރޭތަކެތިތަކުން ޖޯޑުޖޯޑު ވާގޮތަށް ދެމީ އަރުވާން ވެހެރިވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް (ހުކުމުގެ) ބަސްފުޅު އިސްވެގޮސްފައިވާ މީހުން ފިޔަވައި ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންވެސް ވެހެރިވާށެވެ! އަދި އީމާންވެގެންވެރިވީމީހުންވެސް އަރުވާން ވެހެރިވާށެވެ! އަދި މަދުބަޔަކުމެނުވީ އެކަލޭގެފާނާއި އީމާންވީމީހުން ނުވެއެވެ.

۞ وَقَالَ ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ ۚ إِنَّ رَبِّى لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾ وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ وَكَانَ فِى مَعْزِلٍ يَٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ ۚ قَالَ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ ٱبْلَعِى مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِى وَغِيضَ ٱلْمَآءُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ ۖ وَقِيلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ ٱبْنِى مِنْ أَهْلِى وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾

މުފްރަދާތު

۞ وَقَالَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ٱرْكَبُوا۟ فِيهَا = ކަލޭމެން އެއަށް އަރާށެވެ!۞ بِسْمِ ٱللَّهِ مَجْر۪ىٰهَا وَمُرْسَىٰهَآ = އޭގެ ދުއްވުމި އަދި އޭގެ ބަނދަރުކުރުންވެސް اللّه ގެ إسم ފުޅުންނެވެ. ۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަދި. ۞ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٤١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުކަލާނގެއެވެ. ۞ وَهِىَ تَجْرِى بِهِمْ = އަދި އެއީ އެމީހުންނާއިގެން ދުއްވައެވެ.۞ فِى مَوْجٍ كَٱلْجِبَالِ = ފަރުބަދަތައް ފަދަ ރާޅުތަކުގެ ތެރޭގައި. ۞ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبْنَهُۥ = އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ. (ގޮވާލައްވައިފިއެވެ.)۞ وَكَانَ فِى مَعْزِلٍ = އަދި އޭނާވަނީ ވަކިވެގެންނެވެ. ۞ يَٰبُنَىَّ ٱرْكَب مَّعَنَا = އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅެވެ. އަހުރެމެންނާއެކު (ނަވަށް) އަރާށެވެ!۞ وَلَا تَكُن = އަދި ކަލޭ ނުވާށެވެ!۞ مَّعَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٢﴾ = كافر ންނާއެކު. ۞ قَالَ = އޭނާ ދެންނެވިއެވެ.۞ سَـَٔاوِىٓ إِلَىٰ جَبَلٍ = އަހުރެން ފަރުބަދައަކަށް އަރާ ހަމަޖެހިލާނަމެވެ. ۞ يَعْصِمُنِى مِنَ ٱلْمَآءِ = އެފަރުބަދަ އަހުރެން ފެނުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެއެވެ.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ۞ لَا عَاصِمَ ٱلْيَوْمَ = މިއަދު ސަލާމަތްކޮށްދޭނެ މީހަކުނުވެއެވެ. ۞ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އަމުރުފުޅުގެތެރެއިން.۞ إِلَّا مَن رَّحِمَ = އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވި މީހަކުމެނުވީ.۞ وَحَالَ بَيْنَهُمَا ٱلْمَوْجُ = އަދި އެދެމެދު ރާޅު ހުރަސްއެޅިއްޖެއެވެ. ۞ فَكَانَ مِنَ ٱلْمُغْرَقِينَ ﴿٤٣﴾ = ފަހެ އޭނާވީ (އެދަރިކަލުންވީ) غرق ވެގެންދިޔަ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.۞ وَقِيلَ يَٰٓأَرْضُ = އަދި އެންގެވުނެވެ. އޭ ބިމުއެވެ! (އެބަހީ: اللّه ބިމަށް އެންގެވިއެވެ.) ٱبْلَعِى مَآءَكِ = ތިބާގެ ފެން ތިބާ ދިރުވައިލާށެވެ! (އެބަހީ: ފެންހިނދުވާށެވެ!)۞ وَيَٰسَمَآءُ أَقْلِعِى = އަދި އޭ އުޑެވެ! ތިބާގެ ފެން ހިފަހައްޓާށެވެ! ۞ وَغِيضَ ٱلْمَآءُ = އަދި ބިމުގެ ތެރެއަށް ފެންވަދެ ހިކިއްޖެއެވެ.۞ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ އަދި ކަންތައްތައް ނިމިއްޖެއެވެ.۞ وَٱسْتَوَتْ عَلَى ٱلْجُودِىِّ = އަދި الجُوْدِيُّ ކިޔާ ފަރުބަދައިގައި (ނަވާގެ) ޖެހި ބަނދަރުކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ وَقِيلَ = އަދި އެންގެވުނެވެ. / ބުނެވުނެވެ. ۞ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾ = އަނިޔާވެރިވި ގައުމަށް ދުރުވުން ލިބިދާނެއެވެ. (اللّه ގެ رحمة އާއި ދުރުކުރައްވާއެވެ.)۞ وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُۥ = އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް مناجا ދެންނެވިއެވެ. ۞ فَقَالَ رَبِّ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ

އަޅުގެ ربّ އެވެ! ❁ إِنَّ ٱبْنِي مِنْ أَهْلِي = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގެ ދަރިކަލުންވަނީ މިއަޅުގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَإِنَّ وَعْدَكَ ٱلْحَقُّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ ތެދެކެވެ. ❁ وَأَنتَ أَحْكَمُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެމޮޅަށް حكم ކުރައްވާ އަދި حكم ގެ ވެރިއާއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އެނަވަށް ކައްވާން އަރާށެވެ! އެނަވެގެ ދުވުމާއި އަދި އެނަވެގެ ބަނދަރުކުރުންވަނީ الله ގެ إسم ފުޅުންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ ކަނޑައެޅިގެން ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުންތެރި ކަލާނގެކަން ކަށަވަރެވެ.

(٤٢) އަދި އެނައުގާގެ އެމީހުންނާއިގެން ފަރުބަދަތަކެއްފަދަ ރާޅުގެ ތެރޭގައި ދުއްވަމުންދެއެވެ. އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުންނަށް ގޮވާލެއްވިއެވެ. އޭނާ އޮތީ ވަކި ނަގާ ވަކިން ކަނޑުގައެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ދަރިފުޅާއެވެ! އަހުރެމެންނާއެކު ނައުމަށް އަރާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނާއެކު ނުވާށެވެ!

(٤٣) އޭނާ ދަރިކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އަހުރެން ފަރުބަދައަކަށް އަރާ ހަމަޖެހިލާނަމެވެ. އެފަރުބަދަ އަހުރެން ފެނުން ސަލާމަތްކޮށްދޭނެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަދު ސަލާމަތްކޮށްދޭނޭ އެއްވެސް މީހަކު ނުވާނެއެވެ. މިއީ الله ގެ أمر ފުރިން ހިނގަމުންދާކަމެކެވެ. އެކަލާނގެ رحمة ލެއްވި މީހަކުމެނުވީ ސަލާމަތެއް ނުވާނެއެވެ. (އަދި އުދަރެސްބަރު ދެބަފައިންގެ ވަށާ ދައިރަން) އެދެބަފައިކޮޅުންގެ ދެމެދުގައި ރާޅެއް ހުރަސްވެއްޖެއެވެ. (ދަރި އެދަރިކަލުން ގެއްލުނީއެވެ.) އަދި އޭނާވެސް غرق ވެގެންދިޔަ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٤٤) އަދި ބުނެވުނެވެ. (އެބަހީ: الله އެންގެވިއެވެ.) އޭ ބިމާއެވެ! ތިބާގެ ފެން ތިބާ ދިރުވައިލާށެވެ! އަދި އޭ އުޑާއެވެ! ތިބާގެ ފެން ތިބާ ހިފަހައްޓާށެވެ! އަދި ބިމުގެތެރެއަށް ފެންގަނޑު ގެނބިގެންގޮސް ހިކިއްޖެއެވެ. އަދި ކުރިއަށްގެންދެވި ނިމިއްޖެއެވެ. (އެންމެހައި ކާފިރުން ހަލާކު ދިޔައީއެވެ.) އަދި الجُودِيُّ ފަރާ ފަރުބަދަމަތީގައި ނައުކާކަޑުޖެހިގެން ހަމަޖެހިއްޖެއެވެ. ބަނދަރުކުރެވިއްޖެއެވެ. އަދި އެންގެވުނެވެ. ޒާލިމުވެރިންނަށް ހަލާކު ދުރުކަމާއެވެ. الله ގެ رحمة ނާއި ދުރުކަމާއެވެ.

(٤٥) އަދި نوح (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަށް مناجا ދެންނެވިއެވެ. دعاء ދެންނެވިއެވެ. ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުގެ ދަރިކަލުންވަނީ މިއަޅުގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިންނެވެ. (އޭނާ ސަލާމަތް ނުކުރަނީއެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ وعد ތެދު އެއީ ހަމަ حقّ وعد ތެދެކެވެ. (އެއީ މިއަޅުގެ أهل ވެރިން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާނަމޭ ވިދާޅުވި وعد ތެދެވެ.) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެންމެމޮޅަށް حكم ކުރައްވާ حاكم އެވެ.

قَالَ يَـٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَـٰلِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ إِنِّىٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ ۖ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ أَكُن مِّنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٤٧﴾ قِيلَ يَـٰنُوحُ ٱهْبِطْ بِسَلَـٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكَـٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾ تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَـٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَـٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾

ތަފްސީރު

قَالَ يَـٰنُوحُ = އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ نوح (عليه السّلام) އެވެ!❁ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ ތެރެއިން ނޫނެވެ.❁ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَـٰلِحٍ ۖ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ صلح ނޫން عمل އެކެވެ. (މި جملة ތަރިގެ މާނައިގައި ވަރަށްބޮޑު إختلاف ވެއެވެ. إجمالى މާނައިގައި خلاصة ދަންނަވާލަން. إن شا ء اللّه) ❁ فَلَا تَسْـَٔلْنِ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ސުވާލު ނުކުރައްވާށެވެ! ❁ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ = އެކަމެއްގެ އެނގުމެއް ކަލޭގެފާނަށް ނުވާކަމުގައިވާ. ❁ إِنِّىٓ أَعِظُكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް وعظ ދެއްވަމެވެ. ❁ أَن تَكُونَ = ކަލޭގެފާނު ވުމުން ނުގަތުމަށް.❁ مِنَ ٱلْجَـٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾ = ޖާހިލުންގެ ތެރެއިން.❁ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. يعنى: نوح (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގެ ربّ އެވެ.! إِنِّىٓ أَعُوذُ بِكَ = މިއަޅާ އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން حِماية އެދި ރައްކާތެރިވަން ދެހިގަންނަމެވެ.❁ أَنْ أَسْـَٔلَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެއާއި މިއަޅާ ސުވާލު ދެންނެވުމުން.❁ مَا لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ ۖ = މިއަޅާއަށް އެކަމެއްގެ علم ދިނިވަޑައިނުގަންނަވާ ކަމެއްގެ މައްޗަށް.❁ وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް ނުފުއްސަވައިފިއްޔާ. وَتَرْحَمْنِىٓ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަޅާއަށް رحمة ނުލައްވައިފިއްޔާ. ❁ أَكُن مِّنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٤٧﴾ = މިއަޅާވާނީ ގެއްލި ހަލާކުވި މީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ. ❁قِيلَ يَـٰنُوحُ = ބުނެވުނެވެ. އޭ نوح އެވެ.❁ ٱهْبِطْ بِسَلَـٰمٍ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ ސަލާމަތްތެރިކަމާއެކު ކަލޭގެފާނު ފައިބާވޮޑިގެންނެވުމަށް!❁ وَبَرَكَـٰتٍ عَلَيْكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށްވާ ބަރަކާތްތަކާއެކު. ❁ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ ۚ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ (مؤمن ންގެ) ބަޔަކު އަޅުގަނޑުގެ މީސްތަކުންގެ މައްޗަށްވެސް. ❁ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ = އަދި އެހެންބައެއް ދުނިޔޭގެ حياة ގައި (ފުރިހަމަކޮށް) އަރާމުކޮށްދެއްވާނެ ބައެއްގެ މީސްތަކެއް. ❁ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا = ދެން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ޖެހޭނެއެވެ. (އަނިޔާވެރި). ❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެއް. އެއީ ކާފިރުންނާއި مشرك ންނެވެ.❁ تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ = (އޭ رسول اللّه އެވެ!) އެ خبر ތަކަކީ (يعنى: نوح عليه السّلام ގެ خبر ތަކާ މިދި) غَيْبُ ގެ خبر އެވެ. ❁ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެ خبر ތައް

އަންގަވާ.❁ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ = ތި خبر ނުވާ ދުނިޔޭގެ ގޮތްތަކާ ކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ = ކަލޭގެފާނުވެސް އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންވެސް.❁ مِن قَبْلِ هَـٰذَا = މީގެކުރިން.❁ فَٱصْبِرْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ إِنَّ ٱلْعَـٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ (٤٩) = ހަމަކަށަވަރުން ފަހުކޮޅުވަނީ (އެބަހީ: ފަހުކޮޅު ރަނގަޅުވާނީ) تقوى ވެރިންނަށެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެދަރިކަލުން ކަލޭގެފާނުންގެ أهل ވެރިންގެތެރެއިން ނޫނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އޭނާގެ عمل صالح عمل ކޮށްގެން ނޫނެވެ. (ބޭނުމަކީ އޭނާ شرك ކުރުކަމުގައެވެ. والله أعلم) ނުވަތަ ކަލޭގެފާނު އެދަރިކަލުންގެ މައްސަލައިގައި މިމަސައްކަތްކުރެއްވުމަކީ ދެންނެވުމާ ދެންނެވުން صالح عمل ގެތެރެއިން ނޫނެވެ. މިއީ ترجمة ވެއެވެ. طَبرى راجِحُ ކުރައްވަނީ ފަހުން މިދެންނެވި ގޮތެވެ. والله أعلم بالصّواب)

(اللّه وحى ކުރައްވައެވެ. އޭ نوح އެވެ! ކަލޭގެފާނަށް އެނގިފައިނުވާ خبر އެނގިވަޑައިގަންނަވާ ކަމަކާބެހޭ މިވަންހަސްރަތްކޮށް ދަންނަވާ ނުދަންނަވާށެވެ، އަދި ކަލޭގެފާނު جاهل ންގެ ތެރެއިން ވެވަޑައިގެންނުވުމަށް މިވަންހަސްރަތްގެ ކަލޭގެފާނަށް وعظ ދެމެވެ. نصيحة ދެމެވެ.

(٤٧) އެކަލޭގެފާނު يعني: نوح (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެން އެނގިގެންނުވާ ކަންކަމާއިމެދު އިބަރަސްކަލާނގެއާ ދެންނެވުމާއިމެދު ސުވާލުކުރުން އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަން ދެއްވުން އެދެންއެދެމެވެ. ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަހުރެން ދެންނެވުމަށް ނުފުއްސަވައިފިނަމަ އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މިއަހުރެންނަށް رحمة ނުލެއްވިއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން މިއަހުރެންވާނީ ގެއްލުންވެރިވާ ބަޔަކުގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٤٨) وحي އިއްވެވުނެވެ. އެބަހީ: اللّه تعالى وحي ކުރެއްވިއެވެ. އޭ نوح އެވެ! މިވަންހަސްރަތްކަލާނގެ حضرة ންވާ ސަލާމަތާއި ރައްކާތެރިކަމާއި ފައިބާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނަށް އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކުގައިވާ މީހުންގެ ދަރިކޮޅުން އަންނާނޭ مؤمن ންގެމައްޗަށް ވާ بركاة ލެއްވިއެވެ. އަދި އެބައިމަކުން ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ކުޑަ އަދާކުރާނެ މިވަންހަސްރަތްގެ ދެއްވާނޭ ބައިތަކެއްވެސް ވެއެވެ. ދެން މިވަންހަސްރަތްގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ގޮސްނޭ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. (މިމީހުންނަކީ اللّه ގެ أَزَلِي علم ނިޔާކުރެވިފައިވާ ނަރަކަގެ އަހުލުވެރިންގެ ދަރިކޮޅުން އަންނާނޭ ކާފިރުންނެވެ.)

(٤٩) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ތި خبر ތަކަކީ يعني: نوح عليه السّلام ގެ خبر ތަކާއި - މިވަންހަސްރަތްގެ ކަލޭގެފާނަށް ތި خبر ތަކާ وحي ކުރައްވާ غَيْبُ ގެ خبر ތަކެވެ. ކަލޭގެފާނުވެސް އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންވެސް މީގެކުރީ އެބަހީ: މި وحي ގެކުރީ މި خبر ތަކެއް ދަންނަވަކުރުގައި ނުވެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަންކަމުގެ ފަހުކޮޅު ރަނގަޅުވާނީ تقوى ވެރިންނަށެވެ.

وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى فَطَرَنِىٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا۟ مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ يَٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ إِن نَّقُولُ إِلَّا ٱعْتَرَىٰكَ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا بِسُوٓءٍ ۗ قَالَ إِنِّىٓ أُشْهِدُ ٱللَّهَ وَٱشْهَدُوٓا۟ أَنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِن دُونِهِۦ ۖ فَكِيدُونِى جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِلَىٰ عَادٍ އަދި عادُ ބައިގެމީހުންގެ ތެރެއަށް (ފޮނުއްވީމެވެ.) أَخَاهُمْ هُودًا = އެމީހުންގެ أخ هود (عليه السّلام)
❁ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!❁ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله
އަށް އަޅުކަންކުރައްވާށޭވެ! ❁ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެނަށް އެހެން އެއްވެސް (حقّ
إله އަކު ނުވެއެވެ. ❁ إِنْ أَنتُمْ = ކަލޭމެން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ =
ދޮގުވެރިބަހަނާކުރާމީހުންގެގޮތުގައިމެނުވީ.❁ يَٰقَوْمِ = އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! (قوم ގެމީހުންނޭވެ!) ❁ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
أَجْرًا = މިކަންކަމާގެފާނު އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނޭދެމެވެ. (އުޖޫރަ: رسول
ކަން އިއްވައިދިނުމުގެ މައްޗަށެވެ.) ❁ إِنْ أَجْرِىَ = މިކަންކަމާގުޅޭ ފާނުންގެ އުޖޫރައެއް ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى
فَطَرَنِىٓ = ނަހުމުގެ ތޮރުއިން މިކަންކަމާގެފާނު ހެއްދެވި ފުރަތަމަ ހެއްދެވުނީ.❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ
ބުއްދި ނުކުރަނީ ހެއްޔެވެ؟ (އެއްކަލަ ނުވިސްނަނީ ހެއްޔެވެ؟) ❁ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ
މީހުންނޭވެ! ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުން އެދި ދަންނަވާށޭވެ!❁
ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ = ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވާށޭވެ!❁ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم = އެކަލާނގެ
ކަލޭމެނަށް ވާރޭ ފޮނުއްވާނެއެވެ.❁ مِّدْرَارًا = ބޮޑުކޮށް. ❁ وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެނަށް ބާރު
އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ.❁ إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހުރި ބާރުގެ މައްޗަށް. ❁ وَلَا تَتَوَلَّوْا۟ = އަދި ކަލޭމެން
ފުރަގަސްނުދޭށޭވެ! مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ = ކުށްވެރި حال / ނުވަތަ كافر ވާ حال. ❁ قَالُوا۟ يَٰهُودُ = އެމީހުން
ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ هود އެވެ! مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ނުގެންނަވައެވެ. (ތިޔަދައްކަވާ ވާހަކަތަކުގެ
ތެދުކަމުގެމައްޗަށް) އެއްވެސް حجّة އެއް، دليل އެއް ނުގެނައްސަވައެވެ. ❁ وَمَا نَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން
ނުވަމުއެވެ.❁ بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ إله ންތައް ދޫކޮށްލާ ބަހަކުންކަމުގައި. ❁ عَن قَوْلِكَ =
ކަލޭގެފާނުގެ ބަސްތަކުގެ ސަބަބުން.❁ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަހަކުންކަމުގައި
އަހުރެމެން ނުވަމުއެވެ. ❁ إِن نَّقُولُ = އަހުރެމެން ނުބުނަމުއެވެ.❁ إِلَّا ٱعْتَرَاكَ = ކަލޭގެފާނަށް

ޖެހުނީކަމުގައިމުންނު. ❁ بَعْضُ ءَالِهَتِنَا = އަހުރެމެންގެ ބައެއް إله ންގެ ފަރާތުން. ❁ بِسُوٓءٍ ۗ = ނުބައެއް. ގެނަސްގެން. ❁ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ إِنِّىٓ أُشْهِدُ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު الله ހެކިކުރަމެވެ. ❁ وَٱشْهَدُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހެކިވާށެވެ! ❁ أَنِّى بَرِىٓءٌ = ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަކި ބަރީއަވެގެންނެވެ. ❁ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ = ކަލޭމެން ތިޔަ شريك ކުރާތަކެތިން. ❁ مِن دُونِهِۦ ۖ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ❁ فَكِيدُونِى جَمِيعًا = ފަހެ ކަލޭމެން އެންމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތެއް ރޭވިބާލާށެވެ! ❁ ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ = ދެން ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވަގުތެއް ނުދޭށެވެ! ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٥٠) އަދި عاد ބަޔެއްގެމީހުންގެގާތަށް އެމީހުންގެ أخ هود عليه السّلام رسول ކަމުގައިގެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ އަހުރެންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް އެހެންއެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ދޮގުވެރިބަޔަކަށްކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. (އެބަހީ: الله ފިޔަވައި إله ކަމުގައި ބުދުތަކަށް އަޅުކަންކުރުމަކީ ދޮގެކެވެ. އެއްވެސް މާނައެއްގައި އަޅުކަން އެއަށް ލިބުން حقّ އެއްނުވާނެއެވެ.)

(٥١) އޭ އަހުރެންގެ قوم އެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަމުގެ މަސައްކަތު (އެބަހީ: رسول ކަން ކަލޭމެނަށް އިއްވުމުގެ މަސައްކަތު–ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްވެސް އުޖޫރައަކަށް ނުއެދެމެވެ. - ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އުޖޫރަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ހެއްދެވި ރަސްކަލާނގެ حضرة ން މެނުވީ ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ ބުއްދި ނުހިންގަނީހެއްޔެވެ؟

(٥٢) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނަވާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް رجوع ވެ توبة ވާށެވެ! އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ބޮޑު ވާރޭ ފޮނުއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ބާރުގެއިތުރަށް ބާރު އިތުރުކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކުށްވެރިވެ ނުވަތަ كافر ވެ حال / ނުވަތަ كافر ވާ حال ފުރަގަސްނުދޭށެވެ!

(٥٣) އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ هود ގެފާނެވެ! ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއް (މުޢުޖިޒާތެއް ވާކަމަކު ދެއްކެވުމެއް ނުކުރައްވައެވެ.) ނުގެނެސްދެއްވައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ހަމަ ވިދާޅުވާތާ ވިދާޅުވުމަކަށް އަހުރެމެން އަހުރެމެންގެ إله ންތައް ދޫކޮށްނުލާނެއެވެ. އަދި އަހުރެމެންނަކީ ކަލޭގެފާނަށް އީމާންވާ ބަޔަކުކަމުގައި ނުވަމެވެ.

(٥٤) (އަހުރެމެންގެ إله ންތަކަށް ފުރައްސާރަ ކުރުމުގެ ސަބަބުން) އަހުރެމެންގެ ބައެއް إله ންގެ ފަރާތުން ކަލޭގެފާނަށް ކަންކުރެއްވި ޖުނޫނީކަމެއްކަމުގައި މެނުވީ އަހުރެމެން ނުބުނަމެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް ދިމާވެފައި އެ إله ންގެ ފަރާތުން ނުބައި ޖުނޫނީކަމެއްކަމެވެ.) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު الله ހެކިކުރަމެވެ. އަދި ކަލޭމެންވެސް ހެކިވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން ތިޔަ شريك ކުރާތަކެތިން ތިމަންކަލޭގެފާނު ވަކި ބަރީއަވެގެންނެވެ.

(٥٥) އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ފަހެ ކަލޭމެން އެންމެން (ކަލޭމެންނާ އަދި ބުދުތަކާވެގެން) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ނުބައިގޮތެއް ރޭވިގެން ގެއްލުމެއްދީން ނިންމާލާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ދަނޑިވަޅެއްވެސް ނުދޭށެވެ!

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُم ۚ مَّا مِن دَآبَّةٍ إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌۢ بِنَاصِيَتِهَآ ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَنَجَّيْنَٰهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ ۖ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ عَادًا كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾

ލަފުޒުމާނަ

إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަކަލޭގެފާނު الله އަށް وكيل ކޮށްފީމެވެ. رَبِّي وَرَبِّكُم = އެއީ ތިމަންނަކަލޭގެފާނާ އަދި ކަލޭމެންގެވެސް ربّ އެވެ. ۞ مَّا مِن دَآبَّةٍ = އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا هُوَ ءَاخِذٌ بِنَاصِيَتِهَآ = އެއްޗެއްގެ ނިތްކުރިއާ ދިމާ މަތީ އިސްތަށިގަނޑުގައި އެކަލާނގެ ހިއްޕަވައިގެންވާނޫނެވެ. (އެބަހީ: އެއްޗެއް އެކަލާނގެ ބާރުގެ ދަށުގައިވާވަރެވެ)۞ إِنَّ رَبِّي = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވަނީ.۞ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ = މަގު حقّ ސީދާ މަގުގައެވެ. / عدل إنصاف ގައެވެ. ۞ (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) فَإِن تَوَلَّوْا = ފަހެ ކަލޭމެން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ވިއްޔާ ކުލަވާ!) ۞ فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނަށް އިއްވައިދީފީމެވެ.۞ مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦٓ إِلَيْكُمْ = ތިމަންނަކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް ފޮނުއްވުނު ކަންތައް.۞ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي = އަދި ތިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ ربّ خليفة ކުރައްވާނެއެވެ. ۞ قَوْمًا غَيْرَكُمْ = ކަލޭމެން ނޫން ބަޔަކު.۞ وَلَا تَضُرُّونَهُۥ شَيْـًٔا = އަދި އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ۞ إِنَّ رَبِّي = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންނަކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ.۞ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾ = ހުރިހާ އެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ (އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރު ފޮނުއްވައިހިނދުން. (عذاب އައިހިނދުން) ۞ نَجَّيْنَا هُودًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ هود (عليه السّلام) ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާ އެކު އީމާންވި މީހުން ވެސް. ۞ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة ން.۞ وَنَجَّيْنَٰهُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ.۞ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ = (قيامة ދުވަހުގެ) ގަދަވެގެންވާ عذاب ން.۞ وَتِلْكَ عَادٌ = އަދި އެއީ عاد ބަޔެއްގެ މީހުންނެވެ. (ހަލާކުވެގެން އުޅޭހި)۞ جَحَدُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ آية ތަކަށް އިންކާރުކުރިއެވެ.۞ وَعَصَوْا۟ رُسُلَهُۥ = އަދި އެމީހުން އެކަލާނގެ رسول ންނަށް ނުކިޔަމަންވިއެވެ.۞ وَٱتَّبَعُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން تبع ވިއެވެ.۞ أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ = حقّ އާއި ދެކޮޅު ބޮޑާ ކޮންމެ މީހެއްގެ އަމުރަށް.۞ وَأُتْبِعُوا۟ فِي هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا = އަދި މި ދުނިޔޭގައި އެމީހުންނަށް تبع

ކުރެވިއްޖެއެވެ. لَعْنَةً = لعنة އެއް. (الله ގެ ކާފުރުއެއް.)۞ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = އަދި قيامة ދުވަހުންވެސް. (الله ގެ ކާފަރު تبع ކުރުވާނެއެވެ.) ۞ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ۞ إِنَّ عَادًا = ހަމަކަށަވަރުން عاد ޤައުމުގެ މީހުން. ۞ كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފިރުވިއެވެ. ۞ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ۞ بُعْدًا لِّعَادٍ = عاد ޤައުމުގެމީހުންނަށް ލަޢުނަތް (ހަލާކަތް) ދުރުވެގެންވެއެވެ. ۞ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ = އެއީ هود (عليه السّلام) ގެ قوم އެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު الله އަށް وكيل ކުރައްވައިފީމެވެ. އެކަލާނގެއީ ތިމަންކަލޭގެފާނާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ربّ އެވެ. އެއްވެސް ދިރޭއެއްޗެއް އެއްޗެއްގެ ނިތްކުރީގެމަތީގައިވާ އިސްތަށިގަނޑުގައި އެކަލާނގެ ހިފުއްޓަވައިގެންވާގޮތުގައި ނޫނެވެ. (އެބަހީ: ކޮންމެއެއްޗެއްވެސް އެކަލާނގެ ބާރުގެދަށުގައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ވަނީ حقّ މަގުގައެވެ. عدل إنصاف ގައެވެ. (މީހުން ތިމަންކަލޭގެފާނު މިގޮވައިލައްވަނީ އެކަލާނގެ މަގަށެވެ. ކަލޭމެން އެމަގަށް ތަބާވެ އަދި އެމަގުގަ ސާބިތުވެ ހުންނާށެވެ. އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނު ގެއްލުމެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ.)

(٥٧) (الله ވަޙީކުރެއްވިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އަނބުރާ ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ވިދާޅުވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެއްޗެއްކަލޭއިގެން ކަލޭމެންގެގާތަށް ފޮނުއްވުނު އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެނަށް އިއްވައިފީމެވެ. (އެބަހީ: رسول ކަން އިއްވައިފީމެވެ.) އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭމެން ހަލާކުކުރައްވައި ކަލޭމެން ނޫންބައެއް ބަދަލުގައި ގެންނަވައިފާނެއެވެ. އަދި އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެއަކަށް ނުދެވޭނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ހުރިހާއެއްޗެއް ރައްކާތެރިކުރައްވައެވެ.

(٥٨) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ޖެހި އައިސްދިޔުން އެބަހީ: عذاب އައިސްދިޔުމުން هُودُ عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނާއެކު إيمان ވެގެންވިމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އެއްގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުގެ ގަދަވެގެންވާ عذاب ން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.

(٥٩) އަދި އެއީ އެބަހީ: މި بيان ވެގެން އެދިޔައީ عاد ޤައުމުގެމީހުންގެ ވާހަކައެވެ. އެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ ގެ އާޔަތްތަކަށް ދެކޮޅުހެދިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ބޭކަލުންނަށް އުރުދުނެވެ. އަދި حقّ މަގާއި ދުރުވެގެންވާ ބޮޑާ ކަށިހަރު މީހެއްގެ أمر އާއި އެމީހުން تبع ވިއެވެ.

(٦٠) އެމީހުންނަށް މިދުނިޔޭގައިވެސް އަދި قيامة ދުވަހުންވެސް لعنة، تبع ވެވިގެންވިއެވެ. އެބަހީ: الله ގެ ކާފަރު تبع ވެވިގެންވެއެވެ. ކަލޭމެން ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން عاد ޤައުމުގެމީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފިރުވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! عاد ޤައުމުގެމީހުން (ހަލާކަތުގައި الله ގެ رحمة އާއި) ދުރުވެގެންވެއެވެ. އެއީ هُودُ عليه السّلام ގެ قوم ގެ މީހުންނެވެ.

۞ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَٱسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾ قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَآ ۖ أَتَنْهَىٰنَآ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى مِنْهُ رَحْمَةً فَمَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِنْ عَصَيْتُهُۥ ۖ فَمَا تَزِيدُونَنِى غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾

ލުޣަތު

۞ وَإِلَىٰ ثَمُودَ = އަދި ثَمُودُ ޤަބީލާގެމީހުންގެއަރިހަށް (رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ.) ۞ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا = އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިމަންނަކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ، ۞ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ۞ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ = ކަލޭމެންނަކަށް ދެން އެއްވެސް (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ. ۞ غَيْرُهُۥ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި. ۞ هُوَ أَنشَأَكُم = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އުފެއްދެވިއެވެ. ۞ مِّنَ ٱلْأَرْضِ = ބިމުން (އެބަހީ: ކަލޭމެން އުފެއްދެވުމުގެ ފުރުމެއްކަމުގައިވާ آدم ގެފާނު އުފެއްދެވީ ބިމުންނެވެ.) ۞ وَٱسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا = އަދި އެކަލާނގެ އެބިމުގައި ކަލޭމެން ވަޒަންވެރި ކުރެއްވިއެވެ. ۞ فَٱسْتَغْفِرُوهُ = ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް ދަންނަވާށެވެ! ۞ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ = ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭމެން توبة ވާށެވެ! رجوع ވާށެވެ، ۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން މިމަންނަކަލޭގެފާނުންގެ ربّ އީ. ۞ قَرِيبٌ مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾ = ކައިރިވެވޮޑިގެންވާ دعاء އިޖާބަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ = އެމީހުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އޭ صالح އެވެ، ۞ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންގެ މެދުގައި އުންމީދުކުރެވޭ ބޭކަލަކުކަމުގައިވިއެވެ. ۞ قَبْلَ هَٰذَآ = މީގެކުރިން. (ކަލޭގެފާނުގެ މިދަޢުވާކުރެއްވުމުގެ ކުރިން.) ۞ أَتَنْهَىٰنَآ = ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް މަނާކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ۞ أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا = އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗަށް އަހުރެމެން އަޅުކަންކުރުން. ۞ وَإِنَّنَا لَفِى شَكٍّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން މިވަނީ ޝައްކެއްގައެވެ. ۞ مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ = އެއްޗަކަށް ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގޮވާލައްވާ ކަމަކާމެދު. ۞ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾ = ޝައްކުކުރާ ބޮޑުކަމަކުގައެވެ. ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އޭނާގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިމަންނަކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ۞ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = މިމަންނަކަލޭގެފާނު ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއްގެމަތީގައިވާނަމަ. ۞

مِّن رَّبِّى = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ންވާ. ۞ وَءَاتَىٰنِى مِنْهُ رَحْمَةً = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް رحمة އެއް ދެއްވައިފި. (نبى ކަމާއި حكمة އާއި إسلام دين ދެއްވައިވީތީ) ۞ فَمَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ حضرة ން (عذاب އަރުވައިފިއްޔާ) ތިމަންކަލޭގެފާނަށް نصر ދީނީ ކާކުހެއްތޯ؟ ۞ إِنْ عَصَيْتُهُۥ = ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ. ۞ فَمَا تَزِيدُونَنِى = ފަހެ ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ނުކުރާނޮއެވެ. ۞ غَيْرَ تَخْسِيرٍ ﴿٦٣﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުމޭ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦١) އަދި ثمود ބަޔަކުގެމީހުންގެ ގާތަށް رسول ކަމުގައި އެމީހުންގެ أخ صالح (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) އުޅަނދު އިލާހެއް إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއެވެ ބިމުން ކަލޭމެން ހައްދަވައި ފެއްދެވި ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭމެންގެ ބައްޕަކަލޭގެފާނު ކަމުގައިވާ آدم عليه السّلام އުފެއްދެވީ ބިމުގެ ވެލިންނެވެ.) އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެބިމުގައި ވަޒަންވެރިކުރެއްވިއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން އެކަލާނގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން رجوع ވެ توبة ވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަކީ ކުއްތަންވުމުގެ ގާތްވާ އަދި دعاء އިޖާބަކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٢) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ صالح ގެފާނެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުވީ މިގޮތުގެކުރީގައި އަހުރެމެންގެ ތެރޭގައި އުއްމީދުކުރެވޭ مقبول މީހަކުކަމުގައެވެ. މިހާރު އަހުރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި އެއްޗެހީގެ އަޅުކަންކުރުމުން މަނާކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަކަށް ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަށް ގޮވާލައްވާ ކަންތައްގައި އަހުރެމެން މިވަނީ ކަނޑައެޅިގެން ޝައްކުކުރާކަމެވެ. ޝައްކުކުރާ ބައިގޭ ކަމުގައި ވެގެންނެވެ.

(٦٣) އެކަލޭގެފާނު يعنى: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނު ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ دليل އެއްގެމަތީގައިވެފައި އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް رحمة އެއް އަރުވައިފިއްޔާ (އެބަހީ: نبى ކަމާއި حكمة އާއި إسلام دين އަރުވައިފި) ދެން ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަލާނގެއަށް ނުކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ اللّٰه ގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް نصر ދީނީ ކާކުހެއްތޯ؟ (އެބަހީ: އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް عقوبة އެއް ފޮނުއްވައިފިއްޔާ އެކަމުން دفاع ކޮށް نصر ދީނީ ކާކުހެއްތޯ؟) އެހެންވެއްޖެއްޔާ ގެއްލުމާ ހަލާކުވުމި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް އިތުރު ނުކުރާނޮއެވެ.

وَيَٰقَوْمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿٦٤﴾ فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا۟ فِى دَارِكُمْ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ ۖ ذَٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ مَكْذُوبٍ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَٰلِحًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ خِزْىِ يَوْمِئِذٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَآ ۗ أَلَآ إِنَّ ثَمُودَا۟ كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ ۗ أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾ وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ ۖ فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾

ލުޣަތު

وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ މިޔަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ❁ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ = މިއީ الله ގެ جمل ކުޅެވެ. ❁ لَكُمْ ءَايَةً = ތިޔަބައިމީހުންނަށް حجّة އެއްވެ. دليل އެއްވެ. فَذَرُوهَا = ފަހެ ތިޔަބައިމީހުން އޭތި ދޫކޮށްލާށެވެ! ❁ تَأْكُلْ فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ = الله ގެ ބިމުން އޭތި ކައިބުއިމަށްޓަކައި. ❁ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ = އަދި ތިޔަބައިމީހުން އަނިޔާ އެއްވެސް ގޮތަކުން އެއަށް ނުބާއްވާށެވެ! ❁ فَيَأْخُذَكُمْ ފަހެ (އެހެން ހިނދެއްގައި) ތިޔަބައިމީހުން ހިފާނެއެވެ. ❁ عَذَابٌ قَرِيبٌ ﴿٦٤﴾ = ކައިރިވެގެންވާ عذاب އެއް. ❁ فَعَقَرُوهَا = ފަހެ އެމީހުން އޭގެ ބޯކަށިތަކަށް ތަޅައިފިއެވެ. (އޭތި މަރައިލިއެވެ.) ❁ فَقَالَ = ފަހެ އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ❁ تَمَتَّعُوا۟ فِى دَارِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެދޮރުގައި އުފާލިބޭށެވެ!❁ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ = ތިންދުވަހު (އޭގެ ފަހުން ތިޔަބައިމީހުން ހަލާކު ކުރެވިގެންދާނޭ.) ❁ ذَٰلِكَ وَعْدٌ = އެއީ (ކުރިއަށްއޮތް ކަމެއްގެ) وعد އެއްވެ. ❁ غَيْرُ مَكْذُوبٍ ﴿٦٥﴾ = ދޮގެއް ނޫން. ❁ (އެކަމާގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ.) فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا = ފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުފުޅު އައިއިރު. (عذاب) އައިއިރުން ❁ نَجَّيْنَا صَٰلِحًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح ގެފާނު ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ.❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއިއެކު އީމާންވި މީހުންނާއި. بِرَحْمَةٍ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ رحمة އަކުން. ❁ وَمِنْ خِزْىِ يَوْمِئِذٍ = އަދި އެދުވަހުގެ ލަދު ނިކަމެތިކަމުންނާއި. ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ. ❁ هُوَ ٱلْقَوِىُّ ٱلْعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ = އެއީ ހިތްޕުޅުން ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَأَخَذَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވީ މީހުން ހިފައިގަތީއެވެ. ❁ ٱلصَّيْحَةُ = އަޑުފަތްގަނޑު (އެމީހުންނަށް ގަދައަޑު ޖެހިއްޖެއެވެ.) فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި ކުރިމަތިން ވެއްޓިފައިވިއެވެ. جَٰثِمِينَ ﴿٦٧﴾ = (މަރުވެގެން) ބިންމަތީގައި ވެއްޓިފައި حال. ❁ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَآ = އެމީހުން ކުރިން ނުހުރިކަހަލައެވެ؟ އެމީހުން އެތާ ދިރިއުޅުމެއް ނުވާހެން. ❁ أَلَآ = ދަންނާށެވެ! ❁ إِنَّ ثَمُودَا۟ كَفَرُوا۟ رَبَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ثَمُود ޤައުމުގެ މީހުން އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފިރުވީއެވެ. ❁ أَلَا = ދަންނާށެވެ! ❁ بُعْدًا لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾ = ثَمُود

ބާގައިގެމީހުން ދުރުވެގެންވެއެވެ. (الله ގެ رحمة އާއި ހެޔޮކަމާ ދުރުވެގެންވެއެވެ.) ۞ وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ން އެބަހީ ފޮނުއްވި ◌ ملائكة ން إبراهيم (عليه السّلام) ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ۞ بِٱلْبُشْرَىٰ = އުފާވެރި خبر ގެނައިގެން.۞ قَالُوا۟ سَلَٰمًا = އެބޭކަލުން سلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ قَالَ سَلَٰمٌ = އެކަލޭގެފާނުވެސް سلام ވިދާޅުވިއެވެ.۞ فَمَا لَبِثَ = ދެން އެކަލޭގެފާނު ލަސްވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.۞ أَن جَآءَ އެކަލޭގެފާނު ވަޑައިގެންނެވުން. ۞ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ ﴿٦٩﴾ = ފިހެފައިވާ ގެރިއެއް ހިފައިގެން.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦٤) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم އެވެ! (ތިމަންކަލޭގެފާނު މިދައްކަވާ ވާހަކަ ތެދުކަމުގެ ދަލީލަކަށް) ކަލޭމެންނަށް حجّة އެއްކަމުގައި މިއޮތީ الله ގެ ޖަމަލުފުޅެވެ. ދެން ބިމުން ކައިބޮއި ހިނގާން ކަލޭމެން އޭތި ދޫކޮށްލާށެވެ! އަދި އޭތަށް ނުބައިކަމެއް ނުކުރާށެވެ! ކަލޭމެން އެހެން ގެއްލުމެއް ނުކުރާށެވެ! އެހެންވެއްޖެކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެންނަށް ކައިރިކޮށް عذاب އަތުވާނެއެވެ.

(٦٥) ދެން އެމީހުން އޭގެ ފައިތިލަ ކަނޑާލައި އޭތި މަރާލިއެވެ. ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު يعنى: صالح عليه السّلام ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެން، ކަލޭމެން ގެދޮރުގައި ތިން ދުވަހު އުފާކުރާށެވެ! (އޭރުން އޭގެ ފަހުގައި ކަލޭމެންނަށް عذاب އަތުވާނެއެވެ.) އެއީ ދޮގުވެގެން ނުވާ وعد އެކެވެ.

(٦٦) ދެންފަހެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުރި އައިސްދިޔުމުން (އެބަހީ: އެ قوم ގެމީހުންނަށް عذاب އައިސްދިޔުމުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ صالح (عليه السّلام) ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު إيمان ވެގެންވި މީހުންވެސް ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ން ވާ رحمة އެކެވެ. އަދި އެދުވަހުގެ ހިތާމައިގެ ނިކަމެތިކަމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވީމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ (ދަންނަވާށެވެ!) އެކަލާނގެއީ ގަދަފަދަވަންތަ عزّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٧) އަދި ގަދަހަޅުޖެހުމެއް އައިސް އެމީހުން ހަލާކުވިއެވެ. (އެބަހީ: އެމީހުންނަށް އައި ގަދައަޑުގެ ސަބަބުން އެމީހުން މަރުވެއްޖެއެވެ.) އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުގައި މަރުވެގެން ބިމަށްވެއްޓިފައިވާ حال އެމީހުން ތިބިސްކަށް ފެނިއެވެ. އެމީހުން މަރުވެ ދިޔައީއެވެ.

(٦٨) އެމީހުން ކޮންދުވަހަކުއެއްވެސް އެތާ ދިރިއުޅުއްވާފައި ނުވާހެންނެވެ. ދަންނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ثمود އެމީހުންގެ ربّ އަށް ކާފަރުވިއެވެ. ދަންނާށެވެ! ثمود ބާގައިގެމީހުންނަށް (الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ.

(٦٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި رسول ން އެބަހީ: ملائكة ބޭކަލުން – إبراهيم عليه السّلام ގެ އަރިހަށް އުފާވެރި خبر ގެނައިސް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ކަލޭގެފާނަށް سلام އަރުވައި ސަލާމް ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނުވެސް އެބޭކަލުންނަށް ސަލާމް ކުރެއްވިއެވެ. ދެންފަހެ ލަސްވެވަޑައިނުގަންނަވައި ފިހެފައިވާ ގެރިއަކާއިގެން إبراهيم (عليه السّلام) ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު ހިތުގައި އިންސާނުންގެ ގޮތުގައި مهمان ންކަމަށެވެ. އެހެންވެ مهمان ންނަށް ކާއެއްޗެއް ގެންނެވިއެވެ.)

فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۚ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَٰهَا بِإِسْحَٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَٰقَ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوٓا۟ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾

މުފްރަދާތު

فَلَمَّا رَءَآ أَيْدِيَهُمْ = ފަހެ އެބޭކަލުންގެ އަތްތިލަތައް އެކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގެންނެވިހިނދު. ❁ لَا تَصِلُ إِلَيْهِ = އެއާހާރަށް (އެކާނާއަށް) ނުފޯރާތީ. (ކައިރިނުކުރެއްވުމާ)❁ نَكِرَهُمْ = އެބޭކަލުންނާމެދު އިންކާރުކުރުއްވައިގެންނެވިއެވެ. ❁ وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً = އަދި އެބޭކަލުންގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުވެރިކަމެއްގެ إحساس ކުރެއްވިއެވެ. قَالُوا لَا تَخَفْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ބިރު ނުގަންނަވާށެވެ! ❁ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ = މިބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެންވަނީ. إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٠﴾ = لوط قوم އަށެވެ. ❁

وَٱمْرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٌ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ކޮޅަށް ހުންނެވިއެވެ.❁ فَضَحِكَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ ހިނިތުންވެވުނެވެ. ❁ فَبَشَّرْنَٰهَا = ފަހެ މިވަންހަނާކަލާނގެ އެކަމަނާއަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވީމެވެ. ❁ بِإِسْحَٰقَ = إسحاق (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގެންނެވޭނެކަމުގެ.❁ وَمِن وَرَآءِ إِسْحَٰقَ = އަދި إسحاق ގެ ފަހުން (މާމަދަރިކަލަކަށް) ❁ يَعْقُوبَ ﴿٧١﴾ = يعقوب (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގެންނެވޭނެކަމުގެ.❁ قَالَتْ يَٰوَيْلَتَىٰٓ = އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. ހާހޫރި عجائب އެއްގެ ބޮޑުކަމާއެވެ!❁ ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ = މިވަންކަމަނާ ދަރިން ވިހާނެހެއްޔެވެ؟ މިވަންކަމަނާއީ عجوز އެކެވެ. ❁ وَهَٰذَا بَعْلِى شَيْخًا = އަދި ދުވަސްވީ މިވަންކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނެވެ. އެއީ މުސްކުޅިއެކެވެ. ❁ إِنَّ هَٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީކަމަކީ.❁ لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ = عجائب ކަމެކެވެ. ❁ قَالُوٓا = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.❁ أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ = ކަލޭފާނު الله ގެ أمر ކަމުގައި (الله ގެ އިރާދަފުޅުގައި) عجائب ވެވަޑައިގެންނެވީހެއްޔެވެ؟ ❁ رَحْمَتُ ٱللَّهِ وَبَرَكَٰتُهُۥ = އެއީ الله ގެ رحمة އާއި އެކަލާނގެ بركاة އެވެ. ❁ عَلَيْكُمْ = ތިޔަބޭކަލުންނަށެވެ.❁ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ = އޭ (إبراهيم ގެފާނުގެ) ގޭގެ أهل ވެރިންނޭވެ. ❁ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ، حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ އަދި مدح އާއި ثناء އާއި މަތިވެރިކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَلَمَّا ذَهَبَ = ދުރުވެދިޔައިރުން. عَنْ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ކިބައިން❁ ٱلرَّوْعُ = ބިރުވެރިކަން❁ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި خبر ލިބިވަޑައިގެން ❁

تُجَـٰدِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾ = (އަހަރުމެނާ އެކަލޭގެފާނު) لوط قوم އާއިމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެއާއި ޝުރުވަޢު ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޙުއްޖަތު މަޖާދިލަތުންތައް جدل ކުރައްވާން ފަށްޓަވައިފިއެވެ.۞ إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ = ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم (عليه السّلام) އަކީ. ۞ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ = ކޯފާމަދު – ކިޔަމަންތެރި - توبة ވެ رجوع ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٠) ދެންފަހެ (ފެރިޝްތުއްޔާ ދެންނެވުމުން) އެބޭކަލުންގެ އަތްޕުޅު އެތަރުކާރީއަށް واصل ނުވުމުން (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ކެއިންދުއްވުމާ) އެބޭކަލުންނާއިމެދު ނުރުހުމެއް ނުވަސްކަމެވާކަހަލަ ގޮތެއް އެބޭކަލުންގެ ފަރާތުން އެކަލޭގެފާނަށް ބިރުވެރިކަން ވަޑައިގަތުމުގެ إحساس ވެވަޑައިގަތީއެވެ. (އެހެނީ އަންނަ مهمان އަކަށް ކާބޯއެއްޗެއް ހުށަހެޅުމުން مهمان އެއީ ނުކައިފިނަމަ ބެލެވެނީ އެ مهمان އެއީ ގެއްލުމެއް ދިނުމަށް قصد ކޮށްގެން ކަމަށެވެ. އެހެން ކަމަކުރުމަށް ބެލެވުނީ ހަރާމީ ކަމަށް ބެލެވުން ކަމަށެވެ.) ދެންފަހެ އެ ملائكة ބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭގެފާނު ބިރުނުގަންނަވާށެވެ! ތިމަންބޭކަލުން ފޮނުއްވިގެންވަނީ لوط قوم އަށެވެ. (އެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވުމަށެވެ.)

(٧١) އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ކޮޅަށް ހުންނެވިއެވެ. އަދި ހިނިތުންވެލެއްވިއެވެ. އަދި إسحاق (عليه السّلام) އެކަމަނާއަށް ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގެ އުފާވެރި خبر ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަމަނާއަށް ދެއްވީމެވެ. އަދި إسحاق ގެ ފަހުން (މާމަދިރިކަލަކު ކަމުގައި) يعقوب (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގައެވެ.

(٧٢) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އޭހެރި عجائب އެއްގޮތް ބޮޑުކަމާއެވެ! ތިމަންކަމަނާ މުއްސިނު މުސްކުޅިވެ عجوز ވެފައެވެ. ތިމަންކަމަނާ ދަރިން ވިހާނީތޯއެވެ؟ އަދި މިއިންނެވީ ތިމަންކަމަނާގެ ފިރިކަލުންނެވެ. އެއީވެސް މުސްކުޅި ބޭކަލެކެވެ. (ބުނެވެނީ އޭރު އެކަމަނާގެ عمر ވީ 99 އަހަރުކަމުގައެވެ. އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެ عمر ވީ 100 އަހަރުކަމުގައެވެ. = تفسير الطبرى =) އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. މިކަމަކީ عجائب ކަމެކެވެ.

(٧٣) އެބޭކަލުން يعني: މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. الله ގެ ނިޔާމުގާމެދު ކަލަމަނާ عجائب ވެވަޑައިގަންނަވަނީތޯއެވެ؟ އޭ (إبراهيم ގެފާނުގެ) ގޭގެ أهل ވެރިންނޭވެ. އެއީ ތިޔަބޭކަލުންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ رحمة އާއި އެކަލާނގެ بركاة އެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ حمد ލިބިވޮޑިގެންވާ އަދި مدح އާއި ثناء އާއި މާތްކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٧٤) ދެންފަހެ إبراهيم عليه السّلام ގެ ކިބައިން ބިރުފިލުމާ ހިތްހަމަޖެހިވަޑައިގަތުމުން އަދި އެކަލޭގެފާނަށް إسحاق (عليه السّلام) ލިބިވަޑައިގަންނަވާނޭކަމުގެ އުފާވެރި خبر ލިބިވަޑައިގަތުމުން ދެން އެކަލޭގެފާނު لوط عليه السّلام ގެ قوم ގެ دفاع ގައި އެބޭކަލުންނާ ވާހަކަދައްކަވައި جدل ކުރެއްވިއެވެ.

(٧٥) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އަކީ ކޯފާމަދު الله އަށް ކިޔަމަންތެރި އަދި الله އަށް توبة ވެވަޑައިގަންނަވާ ބޭކަލެކެވެ.

يَـٰٓإِبۡرَٰهِيمُ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَـٰذَآ ۖ إِنَّهُۥ قَدۡ جَآءَ أَمۡرُ رَبِّكَ ۖ وَإِنَّهُمۡ ءَاتِيهِمۡ عَذَابٌ غَيۡرُ مَرۡدُودٍ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا لُوطًا سِيٓءَ بِهِمۡ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعًا وَقَالَ هَـٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُۥ قَوۡمُهُۥ يُهۡرَعُونَ إِلَيۡهِ وَمِن قَبۡلُ كَانُوا۟ يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ قَالَ يَـٰقَوۡمِ هَـٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطۡهَرُ لَكُمۡ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخۡزُونِ فِي ضَيۡفِيٓ ۖ أَلَيۡسَ مِنكُمۡ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾ قَالُوا۟ لَقَدۡ عَلِمۡتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنۡ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعۡلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوۡ أَنَّ لِي بِكُمۡ قُوَّةً أَوۡ ءَاوِيٓ إِلَىٰ رُكۡنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾

މުފްރަދާ

يَـٰٓإِبۡرَٰهِيمُ = (އެބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.) ޔާ إبراهيم عليه السّلام އެވެ! ۞ أَعۡرِضۡ عَنۡ هَـٰذَآ = މިކަންތައް ދޫކޮށް ވަޑައިގަންނަވާށެވެ! (އެބަހީ: لوط قوم دفاع ކުރުއްވުމަށް ވާހަކަދެއްކެވުން ދޫކޮށްލައްވާށެވެ! ۞ إِنَّهُۥ قَدۡ جَآءَ = ހަމަކަށަވަރުން އައިސްފައިވެއެވެ. ۞ أَمۡرُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ކުރުން. ۞ وَإِنَّهُمۡ ءَاتِيهِمۡ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަންނަހުށްޓެވެ.۞ عَذَابٌ غَيۡرُ مَرۡدُودٍ ﴿٧٦﴾ = ރައްދު ނުކުރެވޭނޭ - دفاع ނުކުރެވޭނޭ عذاب އެއް. ۞ وَلَمَّا جَآءَتۡ رُسُلُنَا = އަދި ތިމަންނަވަންތަކަލާނގެ رسول ން (އެބަހީ: މަލާއިކަތުބޭކަލުން) ވަޑައިގެންނެވިހިނދު.۞ لُوطًا = لوط (عليه السّلام) ގެއަށް ވަޑައިގަތުން ۞ سِيٓءَ بِهِمۡ = އެބޭކަލުންނާމެދު ނުބައިވެވަޑައިގެންނެވެ. (އެބަހީ: އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވުމުގެ ސަބަބުން لوط عليه السّلام އަށް ކަންބޮޑުވެ ހިތާމަވެވަޑައިގެންނެވެ.) ۞ وَضَاقَ بِهِمۡ ذَرۡعًا = އަދި އެބޭކަލުންނާމެދު ހިތްވަރުދެރަވި ހިތްތަނގުވި ފަރިތަވެވަޑައިގެންނެވެ. (އެއީ އަދި އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންކަން އެނގިވަޑައިނުގަންނަވާތީއެވެ.)۞ وَقَالَ = އަދި ވިދާޅުވިއެވެ.۞ هَـٰذَا يَوۡمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ = މިއަދަކީ މި އުނދަގޫވާ مصيبة ބޮޑު ދުވަހެކެވެ. (ނުބައިކަންބޮޑު ދުވަހެކެވެ.) ۞ وَجَآءَهُۥ قَوۡمُهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުން އައިސްފައިވެއެވެ. ۞ يُهۡرَعُونَ إِلَيۡهِ = ހަލުވިކަމާއިއެކު އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް. ۞ وَمِن قَبۡلُ كَانُوا۟ = އަދި ކުރިންވެސް އެމީހުން ވީއެވެ. يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައި ކަންތައްކުރާކަމުގައި. (ފާޙިޝް ކަންތައްކުރާކަމުގައި) ۞ قَالَ يَـٰقَوۡمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ. ۞ هَـٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي = މިއީ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ އަންހެން ދަރިންނެވެ. ۞ هُنَّ أَطۡهَرُ لَكُمۡ = އެކަނބަލުން ކަލޭމެންނަށް ވާ طاهر ކަމެވެ.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ وَلَا تُخۡزُونِ فِي ضَيۡفِيٓ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ މެހްމާނުންނާއިމެދުގައި. ތިމަންކަލޭގެފާނު ނިކަމެތި ނުކުރާށެވެ! ۞ أَلَيۡسَ مِنكُمۡ = ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި ނުވޭތޯއެވެ؟ ۞ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾ = حقّ ދަންނަ، ތެދުމަގުގައިވާ މީހެއް. ۞ قَالُوا۟ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. ۞ لَقَدۡ عَلِمۡتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގެންފައިވާނެއެވެ. ۞ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަންހެންދަރިންނާ ދޭތެރޭ އަހަރުމެންނަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِنۡ حَقٍّ = އެއްވެސް حقّ އެއް. ۞ وَإِنَّكَ لَتَعۡلَمُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު

ދެންވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ.✵ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ = އަޅުގަނޑުން މިއުޅޭ އެއްޗެއް. (އެއީ ފިރިހެނުންނެވެ.) قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.✵ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً = ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބާރެއްވާނަ ހަމައެވެ. (އެހީވާނެ ބައަކުވާނަމަވެސް.) ✵ أَوْ ءَاوِيٓ = ނުވަތަ ތިމަންކަލޭގެފާނު ބާރުލިބިވަޑައިގަންނަން ދާނަމެ.✵ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ = ގަދަވަރުގަދަކަށްއެއް - ތަނބެއް - (ގާތްތިމާގެ ބައަކު) ✵

إِجْمَالِي މާނަ

(٧٦) (މަލާއިކަތުބޭކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ.) އޭ إبراهيم (عليه السّلام) އެވެ. ކަލޭގެފާނު މިކަންތަކުން ދުރުވެވަޑައި ގަންނަވާށެވެ! (އެބަހީ: لُوْطُ قوم دِفَاعُ ކުރެއްވުމަށް ނުއުޅުއްވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ދުވެ އަތުވެއްޖެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން دفاع ނުކުރެވޭނޭ عذاب އެއް އެމީހުންނަށް އަންނަހުށްޓެވެ.

(٧٧) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮނުއްވި މަލާއިކަތުބޭކަލުން لُوط (عليه السّلام) ގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންނެވިހިނދުން އެބޭކަލުންނާމެދު ހިތާމަކުރެއްވުން އެކަލޭގެފާނު (ލޫޠު) ނުބައިވެއްޖެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނާމެދު ހިތްދަތިވުމުން އެކަލޭގެފާނުންގެ ހިތްޕުޅު ދަތިވެއްޖެއެވެ. (އެބޭކަލުން ރީތި ފިރިހެނުންގެ ސިފައިގައި ތިއްބެވުމާއި އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެމީހުންގެ ހަބައިގައިވާ ފިރިހެނުންނާއުޅުމުގެ ވަބާގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެއީ މަލާއިކަތުބޭކަލުންނަކީ އަދި އޭނާ އެނގިވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.) އަދި އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. މިއަދަކީ އުނދަގޫ مصيبة ބޮޑު ދުވަހެކެވެ. ނުބައިކަންބޮޑު ދުވަހެކެވެ.

(٧٨) އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުން ހަލުވެގަންނަވާފައި އަރިހަށް އަތުވެއްޖެއެވެ. (އެއީ އެކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހުގައިތިބި ޒުވާނުންނަކީ ރީތި ފިރިހެނުންތަކެއްކަމަށް ހީކޮށެވެ.) އަދި މިއަދުގެ ކުރިންވެސް އެމީހުންވީ އެންމެހާކަންތަކަށް يعنى: لِوَاطُ ކުރުން ހިންގާބަޔަކު ކަމުގައެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! މިއީ ތިމަންގެ އަންހެން ދަރިންނެވެ. އެދަރިން ކަލޭމެންނަށް މާ طاهر ވާނެއެވެ. (قواعد ން އެދަރިންގެ ބޭނުންކުރާށެވެ!) ފަހެ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ޒުވާނުންނާމެދު ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެރަކޮށް ނިކަމެތި ނުކޮށްދޭށެވެ! ފަހެ ކަލޭމެންގެތެރޭގައި حقّ ދަންނަ ރަނގަޅު ބުއްދިވެރިޔާ އެކަކުވެސް ނުވިހެއްޔެވެ؟

(٧٩) އެމީހުން ދަންނަވިއެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ އަންހެންދަރިންނާމެދު އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެއްވެސް حقّ އެއް ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުން މިއުޅޭ އެއްޗެއް ކަލޭގެފާނަށް ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެއެވެ. (އަޅުގަނޑުން އެދެނީ ފިރިހެނުންނެވެ.)

(٨٠) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ބާރެއްދޭނެ ބައަކުވާނަމަވެސް. ނުވަތަ އެފަދަކަމުގެ ބާރުލިބިގަންނަން ދާނެ ގާތްތިމާގެ ބައަކު ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ވާނަމަވެސް.

قَالُواْ يَٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوٓاْ إِلَيْكَ ۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ ۖ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا مَآ أَصَابَهُمْ ۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ ٱلصُّبْحُ ۚ أَلَيْسَ ٱلصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾ فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ ۖ وَمَا هِىَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ ۞ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ وَلَا تَنقُصُواْ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ ۚ إِنِّىٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

قَالُواْ يَٰلُوطُ = އެބޭކަލުން (يعنى: މަލާއިކަތްބޭކަލުން) ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ لوط އެވެ! ۞ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ = ތިމަންބޭކަލުންނަކީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ رسول ންނެވެ.۞ لَن يَصِلُوٓاْ إِلَيْكَ = އެމީހުން ކަލޭގެފާނަށް ހަމައަކަށް ނުފޯރާނެއެވެ. (އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް އުނިކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) ۞ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ = ދާށެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއިގެން ހިނގަވާވަޑައިގަންނަވާށެވެ! بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ބައެއްގެތެރޭގައި. ۞ وَلَا يَلْتَفِتْ = އަދި އެނބުރިފަހަތަށް ނުބަލާށެވެ! مِنكُمْ أَحَدٌ = ކަލޭމެންކުރެ އެކަކުވެސް. ۞ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ = ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވާ. ۞ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމަނާއަށް ޖެހޭނެއެވެ.۞ مَآ أَصَابَهُمْ = އެމީހުންނަށް ޖެހޭކަމެއް. (އެމީހުންނަށްޖެހޭ عذاب) ۞ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ ٱلصُّبْحُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް وعد ވެވިގެންވާ ވަގުތަކީ ހެނދުނެވެ. ۞ أَلَيْسَ ٱلصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾ = ހެނދުނަކީ ކައިރިވާ ވަގުތެއް ނޫންހެއްޔެވެ؟ ۞ فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا = ފަހެ އައިހިނދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ (عذاب ގެ) އަމުރުފުޅު އައިހިނދުން. ۞ جَعَلْنَا عَٰلِيَهَا = އެރަށުގެމަތި ފަރާތް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލެއްވީމެވެ. ۞ سَافِلَهَا = އެރަށުގެ ދަށްފަރާތްކަމުގައި. ۞ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا = އަދި އެރަށުގެމަތިއަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ވެއްސެވީމެވެ. ۞ حِجَارَةً = ހިލަ. ۞ مِّن سِجِّيلٍ = ހުނުކުރެވި ހަރުކަށިކުރެވިފައިވާ. (ނުވަތަ އެއްވަރަށްއެޅިގެން) ۞ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ = ވަލިވަލްކޮށް އެއްސަރުކޮށްލައި.۞ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ނިޝާންކުރެވިފައިވާ (علامة ޖެހިގެން) ۞ وَمَا هِىَ = އަދި އެހިލަ ނުވެއެވެ. ۞ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ = އަނިޔާވެރިންނާއި (مكّة ގެ މުޝްރިކުން) ދުރުގައިއޮތް ކަމުގައި. ۞ ۞ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ = އަދި مَدْيَن އަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. أَخَاهُمْ شُعَيْبًا = އެމީހުންގެ أخ شُعَيْبُ (عليه السّلام) ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!۞ ٱعْبُدُواْ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން اللّه އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!۞ مَا لَكُم = ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ مِّنْ إِلَٰهٍ = އެއްވެސް (حقّ) إله އެއް ۞ غَيْرُهُۥ = އެކަލާނގެ ނޫން ۞

وَلَا تَنقُصُواْ = އަދި ކަށަވަރުން އުނި ނުކުރާށެވެ! ۞ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ = މިނުއުމާއި ކިރުއުމު. (އެބަހީ: މިނުމާ ކިރުމާއެވެ.) ۞ إِنِّيٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކަށަވަރުން ފެންނަނީ ފުއްސަމައިދިޔަކާ ތަނަވަސްކަމުގައިތިބިއެވެ. ۞ وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެމައްޗަށް ބިރުގަންނަވަނީއެވެ. ۞ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ = ވަށައިލާފައިވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އާއިމެދު. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) އެބަކަލުން يعني: މަލާއިކަތުންބަކަލުން ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ لوط (عليه السّلام) އެވެ! ތިމަންބަކަލުންނީ ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ފޮނުއްވާފައިވާ (މަލާއިކަތުން) ބަކަލުންނީމުއެވެ. އެމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނާ ހަމައަކަށް ނުފޯރާނެއެވެ. އެބަހީ: ކަލޭގެފާނަށް އުނދަގޫ ނުކުރެވޭނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންނާއިގެން ރޭގަނޑުގެ ވަގުތެއްގައި ހިނގަވާފައި (ދިޔުން) ނުކުމެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ތިޔައިން އެކަކުވެސް އަނބުރާ ފަހަތް ނުބަލާށެވެ! ކަލޭގެފާނުގެ އަނބިކަނބަލުން ފިޔަވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް އަޅާ عذاب އެއް އެކަނބަލުންނަށްވެސް ޖެހޭނެއެވެ. އެމީހުން ހަލާކުކުރެއްވުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތަކީ ފަތިސްވެއެވެ. ފަތިސްވާކަށް ދުރުކަމެއް ނުވޭތޯއެވެ؟

(٨٢) ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފޯރާ އަދިހަނދުން އެބަހީ: އެމީހުންނަށް عذاب އައުމަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ވަގުތު އައުމުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެރަށުގެ މަތިފުށް ތިރިކޮށް ފުއްސަވައިފީމެވެ. (ބަދަލުކޮށް ޖެއްސެވީމެވެ.) އަދި އެރަށުގެ މައްޗަށް އުޑުން ފޮއްސެވި ގަނޑުހިލަ ފާރާ އެއްހިލަގާއަށްފަހު އަނެއްހިލަގާ ފޮއްޓުމާވާ ގޮތަށެވެ. މަޑުމައްޗަކަށްނޫން ގިނަގިނައެވެ.

(٨٣) (އެހިލަގާތަށް ހުރީ) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާހަގަކުރެވި ސިއްކަޖަހާފައެވެ. (އެއިން ކޮންމެ ހިލަގަނޑަކީ ޖެހޭނެމީހާގެ ނަން ފާހަގަކުރެވިފައިވާގޮތުގައެވެ.) އަދި އެކަން ދުރުވެސް ނުވެއެވެ (އެބަހީ: مكّة ގެ أهل ވެރިންނާއި) ދުރުވެގެންވާ ކަމަކުގައި ނުވެއެވެ.

(٨٤) އަދި مدين ގެ أهل ވެރިންގެ ގާތަށް އެމީހުންގެ أخ شعيب (عليه السّلام) ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން الله އަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! އެކަލާނގެ ނޫން (حقّ) އަޅުކަންލެވޭ إله އެއް ކަލޭމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ކަލޭމެން މިނުކިރުން އުނި ނުކުރާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނު ދެކެވަޑައިގަންނަވާގޮތުގައި ކަލޭމެންވަނީ ހެޔޮ ހާލަތެއްގައެވެ. އެބަހީ: ތަނަވަސްކަމާއި ފުއްސަމައިދާކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ތިމަންކަލޭގެފާނު ބިރުގަންނަވަނީ عذاب ވަށައިލާފައިވާ ދުވަހެއްގެ عذاب އަށެވެ.

وَيَـٰقَوْمِ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ يَـٰشُعَيْبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِىٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَـٰٓؤُا۟ ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلْحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَـٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَرَزَقَنِى مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَـٰحَ مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ وَيَـٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِىٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَـٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾

ލަފްޒީމާނަ

وَيَـٰقَوْمِ = އަޅެ އޭ މިވަންނަވާގޮތުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ = ކަށަވަރުން މިނާއި ހަމަހަމަކޮށްދޭށޭވެ! (މިންން ބަރާބަރަކަން ފުރިހަމަކޮށްދޭށޭވެ!)۞ وَٱلْمِيزَانَ = އަދި ކިރުމުއްޔާއި. (އެބަހީ: ކިރުމާއި) ۞ بِٱلْقِسْطِ = عدل إنصاف އާއެކު. ۞ وَلَا تَبْخَسُوا۟ ٱلنَّاسَ = އަދި ކަށަވަރުން މީސްތަކުން ގެއްލުވާ އުނިކޮށް ނުދަށަދޭށެވެ!۞ أَشْيَآءَهُمْ = އެމީހުންގެ ތަކެތި. (މީހުންގެހަކަ މުދާ.) ۞ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ކަށަވަރުން ބިމުގައި ނުދުޅަހެޔޮވާށެވެ! (އުނދަގޫނުކުރާށެވެ!) ۞ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾ = ފަސާދަކުރާމީ حال . ۞ بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ = އަދި الله ކަށަވަރުން ބާކީކޮށްދެއްވި އެއްޗެއް ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ۞ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ = ކަލޭމެންވީ مؤمن ންނަކަމުގައި ވާނަމަ. ۞ وَمَآ أَنَا۠ = އަދި މިވަންނަވާގޮތުން ނުވެއެވެ.۞ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ރައްކާތެރިވެ ބަލަހައްޓާމީހަކު.۞ قَالُوا۟ يَـٰشُعَيْبُ = އެމީހުން ބުނެފިއެވެ. އޭ شُعَيْب އެވެ! ۞ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދު ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރައްވަނީހެއްޔެވެ؟ ۞ أَن نَّتْرُكَ = އަހަރެމެން ދޫކޮށްލުމަށް. ۞ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا = އަހަރެމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރިތަކެތި. (ބުދުތައް) ۞ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِىٓ أَمْوَٰلِنَا = ނުވަތަ އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ މުދަލުގައި ކަންތައްކުރުން. ۞ مَا نَشَـٰٓؤُا۟ = އަހަރެމެން އެދޭގޮތަކަށް. ۞ إِنَّكَ لَأَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ ކަލޭގެފާނެވެ. ۞ ٱلْحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ = ކީރިތިވެ އަދި ތެދުމަގުގައިވާ ބުއްދިވެރިކަން يقين އެވެ. (މިބަސް އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް އުފުރާލައިގެން ބަލަތާގޮތުން ބުނިބުނެވެ.)۞ قَالَ يَـٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ މިވަންނަވާގޮތުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!۞ أَرَءَيْتُمْ = ކަލޭމެން ނިކަން خبر ދީބަލާށެވެ! (ކަލޭމެން ނިކަން ދެކިބަލާށެވެ!)۞ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ = މިވަންނަވާގޮތުން بيان ވެގެންވާ حجّة އެއްގެމަތީގައިވާނަމަ / ރަނގަޅު دليل ގެމަތީގައިވާކަމުގައި.۞ مِّن رَّبِّى = މިވަންނަވާގޮތުންގެ ربّ ގެ حضرة ން. ۞ وَرَزَقَنِى مِنْهُ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ން އެކަލާނގެ މިވަންނަވާގޮތަށް ދީގެންވާކަމުގައި. ۞ رِزْقًا حَسَنًا = ރަނގަޅު حلال ރިޒުގަކުން. ۞ وَمَآ أُرِيدُ = އަދި މިވަންނަވާގޮތުން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ.۞ أَنْ أُخَالِفَكُمْ = މިވަންނަވާގޮތް ކަލޭމެނާ خلاف ވުމަށް. (ތަފާތުވުމަކަށް)۞ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ = މިވަންނަވާގޮތް އެކަމަކުން ކަލޭމެން ނަހީކުރާ ކަންތައްތަކުގައި ۞ إِنْ أُرِيدُ = މިވަންނަވާގޮތް އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. ۞ إِلَّا ٱلْإِصْلَـٰحَ = إصلاح ވުމުގެ. (ކަލޭމެން إصلاح ވެގެންވުމުގެ.) ۞ مَا ٱسْتَطَعْتُ = މިވަންނަވާގޮތަށް ކުޅަދާނަވެވޭހާވަރަކަށް.۞ وَمَا

تَوْفِيقِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނަށް توفيق ލިބޭން ނުވެއެވެ. ۞ إِلَّا بِٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން މެނުވީ. ۞ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ = ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރައްވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. ۞ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾ = އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު توبة ވެ رجوع ވެވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ۞ وَيَـٰقَوْمِ = އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ۞ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންގެއި އޮތް ދެކޮޅުވެރިކަން ހަދައިނުދޭށެވެ! (ސަބަބަކަށް ހަދައިނުދޭށެވެ!) أَن يُصِيبَكُم = ކަލޭމެންނަށް ޖެހުން. ۞ مِّثْلُ مَآ أَصَابَ = ޖެހުނުފަދަ ކަންތައް. ۞ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَـٰلِحٍ = نوح ގެފާނުންގެ قوم އަށް ނުވަތަ هود ގެފާނުންގެ قوم އަށް އަދި ނުވަތަ صالح ގެފާނުންގެقوم އަށް. ۞ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ = އަދި لوط ގެ ގެފާނުންގެقوم ނުވެއެވެ. ۞ مِّنكُم بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ = ކަލޭމެންނާ ދުރުބައެއްކަމުގައި. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން މިނިވަރުން ހަމަހަމަކޮށް عدل إنصاف ކުރާށެވެ. އަދި (މިނިވަރުކުރުމުގައި) މީހުންނަށް އެމީހުންގެ ތަކެތި މަދުނުކުރާށެވެ! އަދި ބިމުގައި ފަސާދަކުރާ حال ބިމުގައި އުޅުއްވުން ނުހިނގާށެވެ!

(٨٦) الله ކަލޭމެންނަށް ބާކީކޮށްދެއްވި އެއްޗަކީ (އެބަހީ: މީހުންގެ حقّ މަދުނުކޮށް ދިނުމާއި ދެންހުރި އެއްޗެއް) ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ އެގޮތް ވާނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް ފާރަވެރިޔަކުގައި ތިމަންކަލޭގެފާނު ނުވަމުއެވެ.

(٨٧) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! އަޅުގަނޑުމެންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރި ތަކެއްޗަކަށް އަޅުކަންކުރުން ދޫކޮށްލުމާއި އަޅުގަނޑުމެންގެ މުދަލުގައި އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންގޮތެއް ހެދުން ދޫކޮށްލުމަށް ކަލޭގެފާނުގެ ނަމާދު ކަލޭގެފާނަށް أمر ކުރައްވަނީހެއްޔެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނީ ހާލިމް އަދި ރުޝްދުވެރިއެއްކަމާ ބޭކަލަކުކަން يقين އެވެ. (މިއީ އެމީހުން އެކަލޭގެފާނަށް މަލާމާތްކުރުމުގެ ގޮތުން ބުނި ބަހެކެވެ.)

(٨٨) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ހިތަށް ބަލަހައްޓާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ން ތިމަންކަލޭގެފާނު بيان އާއި حجّة ގެމަތީގައި ވެފައި އަދި އެކަލާނގެ ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ރަނގަޅު ރިޒުޤެއްދެއްވައިފިނަމަވެސް (ކަލޭމެން ބަލާހި ތިޔަހަދަނީ ކޮން ގޮތެއްތޯ؟). އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު އެކަންކުރުން ކަލޭމެންނަށް މަނާކޮށް ނަހީކުރައްވާ ކަމެއް ތިމަންކަލޭގެފާނު ކަލޭމެންނާއި خلاف ނުވާނަމެވެ. خلاف ވާކަށް ނުބޭނެމެވެ. ކަލޭމެން إصلاح ކުރުމަށްމެނުވީ ތިމަންކަލޭގެފާނުން އެދިވަޑައިނުގަންނަވަމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކުޅަދާނަވީ ވަރަކަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް توفيق ލިބޭން ހަމަ الله ގެ حضرة ންމެނުވީ ނުވެއެވެ. ތިމަންކަލޭގެފާނު وكيل ކުރަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނު رجوع ވެ توبة ވަނީ ހަމައެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٨٩) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ކަލޭމެންގެ ކިބައިގައިވާ ދެކޮޅުވެރިކަން އަދި نوح عليه السّلام ގެ قوم އަށް ނުވަތަ هود عليه السّلام ގެ قوم އަށް ނުވަތަ صالح عليه السّلام ގެ قوم އަށް ދިމާވިފަދަ ކަންތައް (އެފަދަ عذاب) ކަލޭމެންނަށް ޖެހުމަށް ސަބަބަކަށް ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! އަދި لوط عليه السّلام ގެ قوم (އެބަހީ: އެ قوم ގެ تاريخ) އަދި ކަލޭމެންނާ ދުރުބައެއް ނުވެއެވެ.

وَٱسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ قَالُواْ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَهْطِىٓ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّى بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَامِلٌ ۖ سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ ۖ وَٱرْتَقِبُوٓاْ إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُواْ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩٤﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱسْتَغْفِرُواْ رَبَّكُمْ = އަދި ކަލޭގެފާނުން ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގަންނާށެވެ! ۞ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيْهِ = ދެން ކަލޭގެފާނުން އެކަލާނގެއަށް رجوع ވާށެވެ! توبة ވާށެވެ!۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އީ. ۞ رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ = رحمة ލެއްވުން ބޮޑު (توبة ވާ އަޅުތަކުންނަށް) ނުހަނު ލޯބިވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ قَالُواْ يَٰشُعَيْبُ = އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ = ކަލޭގެފާނު ތިޔަވިދާޅުވާ ގިނައެއްޗެހީގެ (حقيقة) އަހުރެމެންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު ދެކެނީ. ۞ فِينَا ضَعِيفًا = އަހުރެމެންގެތެރޭގައި ނިކަމެތި ބަލަނިކޮށެވެ. ۞ وَلَوْلَا رَهْطُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެމީހުން ނުވާނަމަ (ކަލޭގެފާނުގެ جماعة ނުވާނަމަ)۞ لَرَجَمْنَٰكَ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭގެފާނު رَجَمُ ކުރިމުއެވެ. ۞ وَمَآ أَنتَ عَلَيْنَا = އަދި ކަލޭގެފާނު އަހުރެމެންނަކަށް ނުވެއެވެ. ۞ بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ = عزّة ތެރި ބޭކަލަކުކަމުގައި / ބާރުހުރި ބޭކަލަކުކަމުގައި. ۞ قَالَ يَٰقَوْمِ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! أَرَهْطِىٓ = ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެމީހުން (ނުވަތަ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ جماعة) ۞ أَعَزُّ عَلَيْكُم = ކަލޭމެންގެ ގައްކަށް ވާ عزّة ތެރިކަން ބޮޑުވީތޯއެވެ؟.۞ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه އަށްވުރެ. ۞ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ = އަދި ކަލޭމެން އެކަލާނގެ ފުރަގަހަށްލީތޯއެވެ؟. (އެއްލައިލީތޯއެވެ.) ۞ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا = ކަލޭމެންގެ ބުރިކަށިގެ ފުރަގަހަށް. ۞ إِنَّ رَبِّى = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް އިޙާތަކުރައްވައިގެންވެއެވެ. (ކުރާހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.) ۞ وَيَٰقَوْمِ = އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ!۞ ٱعْمَلُواْ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް ކުޅަދާނަ ގޮތެއް ކުރާށެވެ! / ނުވަތަ ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި ކަލޭމެން عمل ކުރާށެވެ!) ۞ إِنِّى عَامِلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް عمل ކުރާނެ މީހެކެވެ. سَوْفَ تَعْلَمُونَ = ފަހުން ނިކަންހުރި ކަލޭމެން އެނގިގަންނާނެއެވެ. ۞ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ = އޭނާއަށް عذاب އަންނާނީ އެއީ ކާކުކަން.۞ تُخْزِيهِ = އޭނާ ދެރަކޮށް ނިކަމެތިކުރާނޭ.۞ وَمَنْ هُوَ كَٰذِبٌ = އަދި ދޮގުވެރިޔާ އެއީ ކާކުކަން.۞ وَٱرْتَقِبُوٓاْ = އަދި ކަލޭމެން إنتظار ކޮށް ބަލަހައްޓާ މިތިބީއެވެ!. إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ

(٩٣) = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާ ބަޔަކުމީހެކެވެ.۞ وَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުރިއަރައިނދުން. (އެބަހީ: އެ قوم ހަލާކު ކުރެއްވުމުގެ ނިޔާކުރު އައިހިނދުން.)۞ نَجَّيْنَا شُعَيْبًا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ شُعَيْبُ (عليه السّلام) ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ = އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އީމާންވި މީހުންނާއި. ۞ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة އަކުން. ۞ وَأَخَذَتِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވިމީހުންނަށް ހިފައިފިއެވެ. (އެމީހުންނަށް ޖެހިއްޖެއެވެ.) ۞ ٱلصَّيْحَةُ = ހަޑުވަރުގަނޑު.۞ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ = ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތަކުގައި ވެއްޓިހުރީއެވެ.۞ جَٰثِمِينَ (٩٤) = މަރުވެ ތިރިވެގެންވާބަޔަކުކަމުގައި.

إجْمَالِى މާނަ

(٩٠) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނާށެވެ! ދެން އެކަލާނގެ حضرة އަށް توبة ވެ رجوع ވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަކީ رحمة ލެއްވުންތެރި އަދި توبة ވާ އަޅުންނަށް ނުހަނު ލޯބިވެވޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩١) އެމީހުން ދެންނެވިއެވެ. އޭ شُعَيْبُ އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާ ގިނަތަކެތި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުވިސްނެއެވެ. (އޭގެ حقيقة އެއް ނޭނގެއެވެ.) އަދި އަޅުގަނޑުމެން ދެކެނީ ކަލޭގެފާނަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި ضعيف ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. ދެރަނިކަމެތި ބޭކަލަކު ކަމުގައެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ جماعة ނުވާނަމަ (ނުވަތަ ގާތްތިމާގެމީހުން ނުވާނަމަ) އަޅުގަނޑުމެން ކަލޭގެފާނު رَجَم ކޮށްލީމުއެވެ. ގަލުން ތަޅާމަރައިލީމުއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް عزّة ތެރި ބޭކަލަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. ބާރުގަދަ ބޭކަލަކު ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(٩٢) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުންނޭވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ގާތްތިމާގެމީހުން (ނުވަތަ جماعة) ކަލޭމެންނަށް ގާތުގައި اللّٰه އަށްވުރެ عزّة ތެރިވެގެން ބާރުގަދަވެގެންވޭތޯއެވެ؟ އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފުރަގަހަށް ލާފައިވީމުތޯއެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ربّ ކަލޭމެން ކުރާހާކަމެއް ވަށައިގެންވެއެވެ. އެބަހީ: އެކަލާނގެ ހުރިހާކަމެއް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٣) އަދި އޭ ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެމީހުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެނަށް ކުރެވޭކަމެއް ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި ތިބެގެން ކުރާށެވެ! އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް عمل ކުރާހުށީމެވެ. ފަހެ އެމީހަކަށް ދެރަކުރާ ނިކަމެތިކުރާފަދަ عذاب އެއް އަންނާނީ އެއީ ކާކަށްކަން ނިކަން ކަލޭމެނަށް އެނގިގެންދާނެއެވެ. އަދި ދޮގުވެރިޔާ ކާކުކަންވެސް އެނގިގެންދާނެއެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނުވެސް ކަލޭމެންނާއެކު إنتظار ކުރާ ބަޔަކުމީހެކެވެ.

(٩٤) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ أمر ފުރިއަރައިނދުން (އެބަހީ: އެ قوم ހަލާކުކުރެއްވުމުގެ ނިޔާކުރު އައިހިނދުން) ތިމަންރަސްކަލާނގެ شعيب عليه السّلام އާއި އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު އަދި إيمان ވެގެންވާމީހުން ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އެއީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة ންވާ خاصّ رحمة އަކުންނެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވި މީހުންނަށް – (مشرك ންނަށް) ގަދަ އަޑުގަނޑެއް އައިސްޖެހިއްޖެއެވެ. ފަހެ އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެތަކުގައި މަރުވެ ތިރިވެގެން ބަޑުދޮވެލިއްޖެއެވެ.

كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَا بُعۡدٗا لِّمَدۡيَنَ كَمَا بَعِدَتۡ ثَمُودُ ۝٩٥ وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ۝٩٦ إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ فَٱتَّبَعُوٓاْ أَمۡرَ فِرۡعَوۡنَۖ وَمَآ أَمۡرُ فِرۡعَوۡنَ بِرَشِيدٖ ۝٩٧ يَقۡدُمُ قَوۡمَهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ فَأَوۡرَدَهُمُ ٱلنَّارَۖ وَبِئۡسَ ٱلۡوِرۡدُ ٱلۡمَوۡرُودُ ۝٩٨ وَأُتۡبِعُواْ فِي هَٰذِهِۦ لَعۡنَةٗ وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ بِئۡسَ ٱلرِّفۡدُ ٱلۡمَرۡفُودُ ۝٩٩ ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيۡكَۖ مِنۡهَا قَآئِمٞ وَحَصِيدٞ ۝١٠٠ وَمَا ظَلَمۡنَٰهُمۡ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمۡۖ فَمَآ أَغۡنَتۡ عَنۡهُمۡ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِي يَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مِن شَيۡءٖ لَّمَّا جَآءَ أَمۡرُ رَبِّكَۖ وَمَا زَادُوهُمۡ غَيۡرَ تَتۡبِيبٖ ۝١٠١

ތަފްސީރު

كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ = އެމީހުން ކޮންދުވަހަކުއެވެ؟. އެމީހުން އެތަނުގައި ނުއުޅޭހެއްޔެވެ. أَلَا = ދަންނާށެވެ!

* بُعۡدٗا لِّمَدۡيَنَ = مدين ބަޔަށް ދުރުވެގެންވެއެވެ. (اللّٰه ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ.) * كَمَا بَعِدَتۡ ثَمُودُ ۝٩٥ = ثمود ބަޔަށްދިމުވިފަދައިން (اللّٰه ގެ رحمة) ދުރުވެގެންދިޔަފަދައިން. * وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا مُوسَىٰ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ موسى (عليه السّلام) رسول ކަމުގައި ފޮނުއްވީމެވެ. * بِـَٔايَٰتِنَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއިގެން. * وَسُلۡطَٰنٖ مُّبِينٍ ۝٩٦ = އަދި (اللّٰه ގެ އެއްކަލާނގެކަމުގެ دليل ކުރާ) حجّة ތަކާއިގެން. (معجزة ތަކާއިގެން) * إِلَىٰ فِرۡعَوۡنَ وَمَلَإِيْهِۦ = فرعون އާއި އޭނާގެ ޖަމާޢަތުގެ ގާތަށް. * فَٱتَّبَعُوٓاْ = ފަހެ އެމީހުން تبع ވީ. (ޖަމާޢަތް تبع ވީ) * أَمۡرَ فِرۡعَوۡنَۖ = فرعون ގެ أمر އަށެވެ. (فرعون ވަނީ اللّٰه އާއި موسى (عليه السّلام) ދެކޮޅުހަދައެވެ. * وَمَآ أَمۡرُ فِرۡعَوۡنَ = އަދި فرعون ގެ أمر ނުވެއެވެ. * بِرَشِيدٖ ۝٩٧ = ތެދުމަގުގައި. (ހިދާޔަތުގައި) * يَقۡدُمُ قَوۡمَهُۥ = އޭނާ يعنى: فرعون އޭނާގެ قوم ގެ ކުރިމަތީގައި ހުންނާނެއެވެ. (އިސްވެހުރެގެން ހުންނާނެއެވެ.) * يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ = ޤިޔާމަތްދުވަހުން. * فَأَوۡرَدَهُمُ ٱلنَّارَۖ = ފަހެ އޭނާ އެމީހުން ނަރަކައަށް ގެންނާނެއެވެ. وارد ކުރެއެވެ. (އެއީ ފެންބޮއިމަށް ފެންގަނޑެއްގެ ގާތަށް ގެންދާފަދައެވެ.) * وَبِئۡسَ ٱلۡوِرۡدُ ٱلۡمَوۡرُودُ ۝٩٨ = އަދި އެއީ އެބަހީ: އޭނާ އެމީހުން އެވަރުދާދިޔަ ނުބައިވެގެންވާ ތަނެކެވެ. وَأُتۡبِعُواْ فِي هَٰذِهِۦ = އަދި އެމީހުންނާ މިދުނިޔޭގައި تبع ވެވުނެވެ. * لَعۡنَةٗ = لعنة އެއް. * وَيَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۚ = އަދި قيامة ދުވަހުންވެސް (އެބަހީ: قيامة ދުވަހުންވެސް لعنة ވެއެވެ.) * بِئۡسَ ٱلرِّفۡدُ ٱلۡمَرۡفُودُ ۝٩٩ = އެހީއަށްދޭ އެއްޗެސް އެއީ ނުބައިވެގެންވާއެވެ. * ذَٰلِكَ مِنۡ أَنۢبَآءِ ٱلۡقُرَىٰ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) މި خبر ތަކަކީ ރަށްރަށުގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން ވާ خبر ތަކެވެ. * نَقُصُّهُۥ عَلَيۡكَۖ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް އެ خبر ތައް ކިޔައިދެއްވަމެވެ. * مِنۡهَا قَآئِمٞ وَحَصِيدٞ ۝١٠٠ = އެރަށްރަށުގެ ބައެއް ރަށްރަށް (عمارة ތަކާއިއެކު) قائم ވެގެންވެއެވެ. އަދި ބައެއްރަށް

ރަނގަޅު ހަމަޔަށް ބަދަލުދޭނެކަމެވެ.) وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑި ނުގެންނަވަމެވެ. ۞ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ = އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. ۞ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ. ۞ ءَالِهَتُهُمُ = އެމީހުންގެ إله ންތައް. ۞ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަންކުރި ތަކެތި دعاء ކުރި. ۞ مِن شَىْءٍ = އެއްވެސްކަމަކުން. ۞ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފުޅުއައިއިރުން. ۞ وَمَا زَادُوهُمْ = އަދި އެތަކެތި އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުކޮށްދެއެވެ. ۞ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾ = ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުން ފިޔަ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٩٥) އެމީހުން ކޮންފަދައަކުންތޯ؟ އެމީހުން އުޅުނުކަމީ ދިރިހުރެއްވޭބަޔަކު ފަދައެވެ. ދަންނާށެވެ! ثمود ބަޔަކީ މީހުންނަށް الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވީ ފަދައިން مَدْيَن ގެ أهل ވެރިންނަށްވެސް الله ގެ رحمة ދުރުވެގެންވެއެވެ.

(٩٦) އަދި موسى عليه السّلام ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކާއި އަދި (ތިމަންރަސްކަލާނގެ قدرة ދެއްކިކަމާއި އެއްކަލާނގެކަމަށް دليل ކުރާ) حجّة ތަކާއި دليل ތަކާއިއެކު ތިމަންރަސްކަލާނގެ رسول ކަމާއިގެން ފޮނުއްވީމެވެ.

(٩٧) އެއީ فرعون އާއި އޭނާގެ ބޮޑެތިންގެ ގާތަށެވެ. ފަހެ އެމީހުން تبع ވީ فرعون ގެ أمر އާއެވެ. (فرعون ވަނީ الله އާއި موسى عليه السّلام ދެކޮޅަށް ހަދައެވެ.) އަދި فرعون ގެ ކަންތައް ތެދުމަގާއި ހިދާޔަތުގެ ތަނަކަށް ނުވެއެވެ.

(٩٨) އޭނާ އެބަހީ: فرعون އޭނާގެ قوم ގެ ކުރިމަތީ ހުރެ يعني: ޤިޔާމަތުގެ ދުވަހުން އެމީހުން ނަރަކައަށް ވަދެގަންނާނެއެވެ. ފަހެ އޭނާ އެމީހުން އެވަދެގަތުން ނުބައިވެގެންވެއެވެ.

(٩٩) އަދި މިދުނިޔޭގައިވެސް އެމީހުންނަށް لعنة تبع ވެގެންވެއެވެ. އަދި آخرة ގައިވެސް އެމީހުންނަށް لعنة ވެއެވެ. އެއް އެހެންގޮތަކުން ވެފެނީ ކަންތައް އެހެންބައިވެގެންވެއެވެ. (އެއީ ދުނިޔޭގެ لعنة އަށްފަހު آخرة ގެ لعنة ވާހަކައެވެ. އެއީ فرعونއެމީހުންނަށް ވެދިން އެހީއެވެ.)

(١٠٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކަކީ އެކިރަށްރަށުގެ ވާހަކަތަކުގެ خبر ތަކެއްގެތެރެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދޭ خبر ތަކެވެ. އަދި އެރަށްތަކުގެ ތެރޭގައި ހަލާކުނުވެ ބާކީވެހުރި ރަށްތަކެއް ވެސް ހުރިރަށްތަކެވެ. އަދި އޮއްސިގެން ހަލާކުވެ ހަމަހުސްވެފައިވާ ރަށްރަށްވެސްވެއެވެ.

(١٠١) އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިނުގެންނަވަމެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ أمر ފުޅު އައިއިރުން - އެބަހީ: އަޒާބު ރަނގަޅު ކުރުއްވުމުގެ أمر ފުޅުއައިއިރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފިޔަވައި އެމީހުން އަޅުކަމާ دعاء ކުރިތަކެތި يعني: އެމީހުންގެ އަޅުކަމާ إله ންތައް އެމީހުންނަށް އެއްވެސްކަމެއް ފުއްދައެއް ނުދިނެވެ. އަދި އިތުރު ގެއްލުމާއި ހަލާކުވުން ފިޔަ އެތަކެތި އެމީހުންނަށް އިތުރު ނުކޮށްދެއެވެ.

وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَالِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾ ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۖ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

ޝަރުޙަ

وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ ހިއްފެވުން އެފަދައެވެ. ❁ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް އެކަލާނގެ ހިއްފެވުމާ. ❁ وَهِىَ ظَالِمَةٌ = އެރަށްރަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال (އެބަހީ: އެރަށުގެ أهل ވެރިން އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال)❁ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިއްފެވުން އެއީ. ❁ أَلِيمٌ شَدِيدٌ (102) = ވޭންދެނި ގަދަފަދަ ހިއްފެވުމެކެވެ.❁ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً = ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައިވެއެވެ. ކަނޑައެޅި ބާރުންވެގެންވާ عبرة . ❁ لِّمَنْ خَافَ = ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށް. ❁ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގެ عذاب އަށް. ❁ ذَٰلِكَ يَوْمٌ = އެއީ ދުވަހެކެވެ. ❁ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ = އެދުވަހަށް މީސްތަކުން ޖަމާވާ. ❁ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ (103) = އަދި އެއީ ހާޒިރުވާ ދުވަހެވެ.❁ وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ = އަދި އެދުވަސް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފަސްނުކުރައްވަމެވެ.❁ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ (104) = عدد ކަނޑައެޅިގެންވާ مدّة އަކަށްމެނުވީ. ❁ يَوْمَ يَأْتِ = އެދުވަސް އަންނަދުވަހު. ❁ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ = އެއްވެސް نفس އެއް ވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ. ❁ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ އިޛުނަލެއްވައިގެންމެނުވީ. ❁ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ (105) = ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވޭ އަބާއްޖަވެރިންނާއި ބާއްޖަވެރިންނެވެ. ❁ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ = ފަހެ އަބާއްޖަވެރިވީ މީހުން ދަންނައެވެ! ❁ فَفِى ٱلنَّارِ = ފަހެ އެމީހުން ނަރަކައިގައެވެ.❁ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ (106) = އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި زفيْر އާއި شَهِيْق ވެއެވެ. (އެއީ އަނަރަކަ އެތެރެއަށް ނޭވާއިލާއަޑެވެ. زفير އަކީ ބޭރަށް ނޭވާއިލުމެވެ. شهيق އަކީ އެތެރެއަށް ނޭވާ ހިފުއްޓުމެވެ.) ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭހުރުއްޓެވެ.❁ مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑުތަކާއި ބިންމަތި ދެމިއޮތްހާހިނދަކު. (އެބަހީ: އަބަދުގެ އަބަދަކަށް) ❁ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވި އެއްޗަކަށްމެނުވީ. (މިންވަރުއެއްޗެއްމެނުވީ) ❁ إِنَّ رَبَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ. ❁ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ (107) = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަންތައްތަކެއް ހަމަ

ކޮންމެހެން ކުރައްވާ ކަމާނޭއެވެ. ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ ۞ = އަދި ބާއްޖަވެރިވީމީހުން ދަންނާށެވެ! ۞ فَفِي ٱلْجَنَّةِ = ފަހެ ސުވަރުގޭގައެވެ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނާނޭއެވެ. ۞ مَا دَامَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އުޑުތަކާއި ބިން ދެމިއޮންނާހިނދަކު. (އެބަހީ: އަބަދާއަބަދަށް) ۞ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۖ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެދިވޮޑިގެންނެވި އެއްޗެއް މެނުވީ. (މިންވަރުކުރެއްވުމުން) ۞ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾ = ކެނޑިނުދާނޭ ދެއްވުމެއްގެ ގޮތުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٢) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަތުލައްވާ ބަޔަކު އަނިޔާވެރިވެގެންވާ حال އަތުލައްވާ ހިފެހެއްޓެވުމާ ހަމަހަމަކަމެއްވެސްނެތް އެކަލާނގެ އަތުލައްވާ ހިފެހެއްޓެވުމަކީ ހަމަ އަނިޔާވެރިކަމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ހިފެހެއްޓެވުމީ ވޭންދެނިވި ގަދަފަދަ ހިފެހެއްޓެވުމެކެވެ.

(١٠٣) ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތަކުގައި – އެބަހީ: ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަހަރެމެންގެ ކުރެއްވި ބަންދަން ހަލާކުކުރެއްވުމުގައި آخرة ދުވަހުގެ عذاب އަށް ބިރުވެތިވާ މީހަކަށް ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ عبرة ވެއެވެ. وعظ ވެއެވެ. އެދުވަހަކީ އެދުވަހަކަށް މީސްތަކުން (ކަންވެރިވުމަށް ނުކުމެގެން) ޖަމާވާނޭ ދުވަހެވެ. އަދި އެދުވަހަކީ އެއި ހެކިވާނޭ ދުވަހެވެ. ހުރިހާ حاضر ވާނޭ ދުވަހެވެ.

(١٠٤) އަދި ކަނޑައެޅި عدد ވެގެންވާ مدّة އަކަށްމެނުވީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ދުވަސް ފަސްނުކުރައްވަމެވެ.

(١٠٥) އަދި އެދުވަސް އައުމުން އެކަލާނގެ އިޒުނަފުޅަކާމެނުވީ ހަމައެއްވެސް نفس އެއް ވާހަކަ ނުދައްކާނެއެވެ. ފަހެ އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވަނީ އަބާއްޖަވެރިންނާއި ބާއްޖަވެރިންނެވެ.

(١٠٦) ފަހެ އަބާއްޖަވެރިން ދަންނާށެވެ! އެމީހުން (އެދުވަހުން) ނަރަކައިގައެވެ. އެމީހުންނަށް އެތަނުގައި އިވޭނީ އަނދަރަކަ ބޮޑުވެ ނޭވާއިލާ އަޑާއި އަދި އޯގާ އެތެރެއަށް ނޭވާއި ހިފަހައްޓާ އަޑެވެ.

(١٠٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވުމުގެ މިންވަރުއްވެނީ އަބަދާއަބަދު އެމީހުން އެތާ ދެމިހުންނާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިކަމެއްކުރައްވާ ރަސްކަލާނގެ ކޮންމެހެން ކުރައްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٠٨) އަދި ބާއްޖަވެރިވީމީހުން ދަންނާށެވެ! ފަހެ އެމީހުންވަނީ ސުވަރުގޭގައެވެ. ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވުމުގެ މިންވަރުއްވެނީ އެމީހުން އެތާ ދާއިމީގޮތުގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ. އެއީ ކެނޑިނުދާނޭ ދެއްވުމެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (ދެމިހުންނަ نعمة އެއްގެ ގޮތުންނެވެ.)

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا ۚ إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓا إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾

ލުޣަތު

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ޝައްކެއްގައި ނުވާނުވިކަމެވެ. ❁ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِ = މިމީހުން (ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ مشرك ން) މިއަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާމެދު. ❁ مَا يَعْبُدُونَ = އެމީހުން އަޅުކަން ނުކުރެއެވެ. ❁ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُهُم = އެމީހުންގެ ކާބަފައިން އަޅުކަންކުރާގޮތަށްމެނުވީ. مِّن قَبْلُ = މީގެކުރިން. ❁ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ބައި ފުރިހަމަކޮށްދޭނޫނިވެވެ. ❁ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ = އުނިވުމަކާއިނުލައި. ❁ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅުރަސްކަލާނގެ موسى عليه السّلام އަށް ދެއްވީމެވެ. ❁ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް. (توراة) ❁ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ = ފަހެ އެފޮތާމެދު إختلاف ވެވުނެވެ. ❁ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ = އަދި كلمة ކުރިއް ދިޔުމެއް ނުވާނަމަ. ❁ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން. ❁ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރެއްވުން ވާނެއެވެ. ❁ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެވަނީ އިޚްތިލާފު ކުރަނިވި ޝައްކެއްގައެވެ. ❁ مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ = ޝައްކުކުރަނިވި ގޮތުގައި حال (އެއީ حقّ ކަމާއި باطل ކަމާމެދު) ❁ وَإِنَّ كُلًّا = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެ މީހަކު. ❁ لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ފުރިހަމަކޮށް ދެއްވާހުށްޓެވެ. ❁ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ربّ . ❁ أَعْمَٰلَهُمْ = އެމީހުންގެ عمل ތަކަށް. (عمل ތަކުގެ ޖަޒާ) ❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ❁ بِمَا يَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައް خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَٱسْتَقِمْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ފަހެ ކަލޭގެފާނު ސީދާކޮށް ތެދުވެގަންނަވާށެވެ. ❁ كَمَآ أُمِرْتَ = ކަލޭގެފާނަށް އަމުރުކުރެވިފައިވާ ގޮތުގެމަތިން. ❁ وَمَن تَابَ مَعَكَ = އަދި ކަލޭގެފާނާއި އެކީގައި توبة ވީމީހުންވެސް (ސީދާވާށެވެ!) ❁ وَلَا تَطْغَوْا = އަދި (އުޅުމުގައި) ހައްދުފަހަނަޅައިގެން ނުދާށެވެ! ❁ إِنَّهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

﴿١١٢﴾ = ކަލޭމެން ހުރަކަސްތަކަށް ބައްޓަވާލާދީގެންނުވާށެވެ. ۞ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުލެނބޭށެވެ! (ބުރަނުވާށެވެ!)۞ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަނިޔާވެރިވީމީހުންނަށް.۞ فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ = ފަހެ އޭރުން ކަލޭމެންގައި އަލިފާންޖެހިދާނެއެވެ. (ނަރަކައަށް ދާންޖެހިދާނެއެވެ.) ۞ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެންނަށް اللّٰه ފިޔަވައި ނުވެއެވެ.۞ مِنْ أَوْلِيَآءَ = އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިއެއް ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾ = ދެން ކަލޭމެންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ފަހެ މިބައިމީހުން އަޅަބި: ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ مشرك ން – އަޅުކަންކުރާ ތަކެއްޗާމެދުގައި ކަލޭގެފާނު ޝައްކު ނުކުރައްވާ ހުރިކަމެވެ. އެމީހުންގެ ކާބަފައިން މީގެކުރިން އަޅުކަންކުރާގޮތައިންމެނުވީ މިމީހުންވެސް އަޅުކަންކުރާކަށްނުވެއެވެ. (މިމީހުން ބަލަނީ މިއަޅުކަންކުރަނީ ކާބަފައިންނަށް تبع ވެގެންނެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިވަންހަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ حقّ (ހެވެސް ނުބައިވެސް) ހަމަ މަދުނުކުރައްވައި ނިކަމެ ބަރާބަރަށް ދެއްވާހުށީމެވެ.

(١١٠) އަދި ހަމަކަށަވަރުން موسى عليه السّلام އަށް މިވަންހަސްކަލާނގެ ފޮތް ދެއްވީމެވެ. توراة ދެއްވީމެވެ. ފަހެ އެފޮތާމެދު إختلاف ވެވުނެވެ. (އެއްބަޔަކު އެފޮތް ޤަބޫލުކުރި އަނެއްބަޔަކު އެފޮތް ދޮގުކުރިއެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ حضرة ން كلمة އެއް އިސްވެދެވިފައިނުވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި ނިޔާކުރެވިއްޖެއީސެވެ. (އެކަލާނގެ حضرة ން އިސްވެދެވިފައިވާ كلمة އަކީ عذاب ލަސްކުރެއްވުމުގެ كلمة އެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެވަނީ އެފޮތާމެދު ޝައްކުކުރާ ބަރަނބަސްކަމުގައެވެ. (އެއީ حقّ ތޯ ނުވަތަ باطل ތޯ މިކަމާމެދުއެވެ.)

(١١١) އަދި އިސްވެދިޔަ މީހުންކުރި ކޮންމެމީހަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެމީހަކު ކުރި عمل ތަކަށް އެމީހަކަށް ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާ ބަރާބަރު ކުރައްވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ އެމީހުންކުރާ عمل ތަކުގެ خبر ދެނެ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٢) (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނަށް أمر ވެވުނު ފަދައިން ކަލޭގެފާނު ސީދާވެ ދެމިހުންނަވާށެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި توبة ވެފައިވާ މީހުންވެސް (ސީދާކަންމަތީ قائم ވެ ދެމިހުރޭވެ!) އަދި (އުޅުއްވުމުގައި) ހައްދުފަހަނައަޅައިނުދާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެއީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކަށް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١١٣) އޭ މުސްލިމުންނޭވެ! އަނިޔާވެރިވީމީހުންނަށް ކަލޭމެން ބުރަވެ އެމީހުންގެ ފަރާތަށް ނުލެނބޭށެވެ! ފަހެ އޭރުން ހަމައެކަނި ކަލޭމެންގެ ގައިގާ އަލިފާން ޖެހިދާނެއެވެ. (ކަލޭމެން ނަރަކައަށް ވަންނަން ޖެހިދާނެއެވެ.) އަދި اللّٰه ފިޔަވައި ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ސަހަރޯވެރިޔަކު ނުވެއެވެ. ދެން ކަލޭމެންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ ۚ إِنَّ ٱلْحَسَنَـٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا كَانَ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ ۗ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ أُمَّةً وَٰحِدَةً ۖ وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾

ލަފުޒު

وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ނަމާދުތުގެ قائم ކުރައްވާށެވެ! ❁ طَرَفَيِ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައި. ❁

وَزُلَفًا مِّنَ ٱلَّيْلِ = އަދި ރޭގަނޑުގެ ގަޑިތަކުގައްޔާ. ❁ إِنَّ ٱلْحَسَنَـٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮކަންތައްތައް. ❁

يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ = ނުބައިކަންތައްތައް ގެންދަވައެވެ. (ފޮހެވައިދަވައެވެ.) ❁ ذَٰلِكَ = އެއީ – (މިބަޔާންވެދިޔަ ވާހަކައަކީ) ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ ﴿١١٤﴾ = وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަމީހުންނަށް نصيحة އެކެވެ. ހަނދާންކުރުމެވެ. ❁

وَٱصْبِرْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله ގެއްލުވައި ނުކުރައްވާނެއެވެ. ❁ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ = إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ. ❁ فَلَوْلَا كَانَ = ފަހެ ނުވީކީއްވެގެން ބާވައެވެ؟ ❁ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ކުރީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެ ތެރޭގައި. ❁ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ = ބުއްދިވެރި دين ގެ ފަރި ވިސްނުންތެރިކަމުގެ ތެރިއިން ބާކީ ތިބި މީހުން. ❁ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ = އެމީހުން ފަސާދަފެތުރުމުން ނަހީކުރާ. ބަނދުކުރާކަމުގައި ❁ فِى ٱلْأَرْضِ = ބިމުގައި. ❁ إِلَّا قَلِيلًا = މަދުބަޔަކު ފިޔަވައި. ❁ مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެތެރެއިން ސަލާމަތްކުރެއްވިމީހުންކުރެ. ❁ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ = އަދި އަނިޔާވެރިވީމީހުން تبع ވީ. ❁ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ = އެމީހުން އުފާވެރިކަމުގައި މަޖާސްތި ދުނިޔާގެ މަޖާވެރިކަމެވެ. ❁ وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ = އަދި އެމީހުންވީ مجرم ންކަމުގައެވެ. ނުބައިމީހުންކަމުގައެވެ. ❁

وَمَا كَانَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ **ވޮޑިގެންނުވެއެވެ.** ❁ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ = ރަށްރަށް ހަލާކުކުރައްވާނޭކަމުގައި. ❁ بِظُلْمٍ = އަނިޔާވެރިކޮށްގެން. ❁ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾ = އެރަށުގެ أهل ވެރިން إصلاح ކުރާމީހުންކަމުގައިވާ حال . ❁ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަކުރެއްވިނަމަ. ❁

لَجَعَلَ ٱلنَّاسَ = ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ހައްދަވައިދިނީހެވެ. ❁ أُمَّةً وَٰحِدَةً = އެއް أمّة އަކަށް. ❁ وَلَا يَزَالُونَ = އަދި އެމީހުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. ❁ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾ = إختلاف ވާ حال / ދެބަސްވުމުން. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١١٤) އަދި ދުވާލުގެ ދެކޮޅުގައްޔާ އަދި ރޭގަނޑުގެ ގަޑިތަކެއްގައި (ވަގުތުތަކެއްގައި) ކަލޭގެފާނު ނަމާދުތައް قَائِمُ ކުރައްވާށެވެ! (މިއީ فرض ފަސްނަމާދުގެ ވަގުތުތަކަށް އިޝާރާތްކޮށްދެއްވާފައިވާކަމަށް مُفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ހެޔޮކަންތައް ނުބައިކަންތައް ގެންދެއެވެ. ފިލުވައިލައެވެ. (އެބަހީ ހެޔޮކަންތައްތައް ކުރުމުން ނުބައިކަންތައް ފުހެލައެވެ.) އަދި މިވާހަކަތަކީ وعظ އާއި نصيحة ލިބިގަންނަވާމީހުންނަށް (ذِكْر ކުރާމީހުންނަށް) ވާ نصيحة ތަކެކެވެ. وعظ ތަކެކެވެ.

(١١٥) އަދި ކަލޭގެފާނު ކެތްތެރިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން إحسان ތެރިންގެ ދަރުމަ اللّٰه تعالى ގެއްލުވި ނުލައްވާނެއެވެ.

(١١٦) ކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކުގެތެރޭގައި ބުއްދިއާއި ދީނުގެ ގޮތްތަކުން ހުރި މީހުން ބިމުގައި ކުރާ ފަސާދައިން މީސްތަކުން ނަހީކުރާ މަނާކުރާބައެއް ނުވީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ! އެމީހުންގެތެރެއިން ބިމުގައި ފަސާދަ ނަހީކުރާ މަދުބައެކެވެ. އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސަލާމަތްކުރެއްވީމެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިވި މީސްތަކުން ތަބާވި އެމީހުން އެއްޗެއްގައި މަޖާކުރުމުގައި ދުނިޔޭގެ މަޖާއި لَذّة އާއެވެ. އެމީހުންނީ ނުބައިމީހުންގެ މީހުންކަމުގައިވެއެވެ. مجرم ންކަމުގައެވެ.

(١١٧) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އަކީ ބިމުގެ أهل ވެރިން مصلح ންކަމުގައިވާ حال ހާލު (ރަގަޅުމީހުން ކަމުގައިވާހާލު) އަނިޔާވެރިވުމެއްގައި ރަށްރަށް ހަލާކުކުރައްވާ ކަލާނގެ ކަމުގައި ނުވެއެވެ.

(١١٨) އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އިރާދަފުޅުކުރެއްވިނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއް أمّة އަކަށް ހައްދަވައިދޭނެއެވެ. (ހަމަ ސިއްރު مسلم ންކަމުގައި ހައްދަވައިދޭނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން إختلاف ވެ ދެބަސްވުމުން ދިމިހުރެއެވެ. (އެއީ دين ނުވަތަ مذهب ތަކުގައި إختلاف ވެއެވެ.)

إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ ۚ وَجَاءَكَ فِي هَٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَانتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

ތަފްސީރު

إِلَّا مَن رَّحِمَ رَبُّكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ رحمة ލެއްވި މީހަކު ދެނުވީ.❁ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ = އަދި
އެކަލާނގެ އެމީހުން ހެއްދެވީ އެގޮތުގެމަތީގައެވެ. (رحمة ލެއްވުމަށެވެ. ނުވަތަ إختلاف ވާގޮތަށެވެ. والله أعلم) ❁
وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ ربّ ގެ كلمة ފުރިހަމަވެގެންވިއެވެ.❁ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ =
ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރުއްވާހުށީމެވެ. مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ = ޖިންނީންގެތެރެއިންނާއި އަދި
އިންސާނުންގެތެރެއިން. ❁ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ = އެ އެންމެހައި. ❁ وَكُلًّا نَّقُصُّ عَلَيْكَ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ
ކަލޭގެފާނަށް ކިޔައިދެއްވާ ހުރިހާ ވާހަކައެއް މިއީ. ❁ مِنْ أَنبَاءِ الرُّسُلِ = رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެ ތެރެއިން.
❁ مَا نُثَبِّتُ بِهِ = އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ސާބިތުކުރައްވާ ތަކެއްޗެވެ..❁ فُؤَادَكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ
ހިތްފުޅު.❁ وَجَاءَكَ فِي هَٰذِهِ = އަދި ކަލޭގެފާނުންގެ އަރިހަށް މި ސޫރަތުގައި. އަތުވެއްޖެއެވެ.❁ الْحَقُّ = حقّ ❁
وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ = އަދި◌ وعظ އާއި އަދި ذِكرُ . ❁ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ = مؤمن ނުންނަށް. ❁ وَقُل = އަދި
ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ = އީމާންނުވާމީހުންނަށް.❁ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ = ކަލޭމެން
ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި (ތަނުގައި) عمل ކުރާށެވެ! ❁ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންމެންވެސް عمل
ކުރާނީމެވެ. ❁ وَانتَظِرُوا = އަދި ކަލޭމެން އިންތިޒާރު ކުރާށެވެ!❁ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން
ތިމަންމެންވެސް إنتظار ކުރާނީމެވެ. ❁ وَلِلَّهِ = އަދި خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. ❁ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ غيب . ❁ وَإِلَيْهِ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ =
ހުރިހާކަމެއް (ހުރިހާ އެއްޗެއް) رجوع ވެވޭނީ ❁ فَاعْبُدْهُ = ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަން ކުރައްވާށެވެ!❁

وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ = އަދި އެކަލާނގެއަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ! ۞ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ އެއީ غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއަކު ނޫނެވެ. ۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾ = ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކުން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١١٩) ކަލޭގެފާނުގެ ربّ رحمة ލެއްވި އަޔަކު ފިޔަވައެވެ. އެމީހުން ހެއްދެވީ އެގޮތުގެމަތީގައެވެ. (އެބަހީ: رحمة އަށްޓަކައެވެ. ނުވަތަ إختلاف ވާގޮތަށެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނުގެ ربّ ގެ كلمة ފުޅު ފުރިހަމަވެގެންވެއެވެ. އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ޖަހަންނަމްކަލާނގެ ނަރަކަ ފުރުއްވާހުށީމުހެ ޖިންނީންނާއި މީސްތަކުންގެތެރެއިން އަޅައިގެންނެވެ. (ތަކެއްޗާ އެންމެންނަށްވުރެ އެކު جِنْس އެވެ. واللّه أعلم)

(١٢٠) رسول ބޭކަލުންގެ خبر ތަކުގެތެރެއިން މިއަޅުގަނޑުކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް މިޔަރުވައިދެއްވާ ވާހަކަތަކުގެއި އެއިން ކަލޭގެފާނުގެ ހިތްފުޅު މިއަޅުގަނޑުކަލާނގެ ސާބިތުކޮށްދެއްވާ ތަކެތިވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިސޫރަތުގައި مؤمن ންނަށް حقّ އާއި وعظ އާއި ذِكر އާއި نصيحة ހުރިތަކެތި ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައިސްފިއެވެ.

(١٢١) އަދި އީމާންނުވާމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ކަލޭގެ ތަންގައި ތިބެ ކަލޭމެންގެ ގޮތުގައި عمل ކުރާށެވެ! މިއަޅުގަނޑުމެންވެސް عمل ކުރާހުށީމެވެ.

(١٢٢) އަދި ކަލޭމެން (ނަން شيطان وعد ކުރި ކަންތަކަށް) ކަލޭމެން إنتظار ކުރާށެވެ! މިއަޅުގަނޑުމެން (މިއަޅުގަނޑުމެންނަށް اللّه وعد ކުރެއްވި ކަންތަކަށް) إنتظار ކުރާހުށީމެވެ.

(١٢٣) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާ غيب خاصّ ވެ ملك ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّه އަށެވެ. އަދި ހުރިހާ ކަމެއް - ހުރިހާ އެއްޗެއް رجوع ވެންވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭގެފާނު އަޅުކަންކުރައްވާށެވެ! އަދި އެކަލާނގެ حضرة އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތަކަށް ކަލޭގެފާނުގެ ربّ غافل ވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.